

MAGYAR HADJÁRATOK A XV. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN.¹

Első közlemény.

1451.

Csehek ellen. Júl. 1. Brandeisi Giskra János tudatja Kassa, Lőcse, Bártfa és Eperjes városokkal, hogy a sági kolostort megszállotta és kéri, hogy hadinéppel és hadiszerekkel segítsék, ha pedig Hunyadi János vajdáról hallanak valamit, tudassák vele. A levelet Giskra *a Ság melletti táborban* írja.²

Aug. 12. Hunyadi János kormányzó értesíti Szabolesmegye bírait, hogy Várdai Miklóst a folyamatban lévő hadviselés alul felmentette. A levél kiállítás helye «a Losoncz melletti Szentkirály nevű vár ostromlása alatt».³ Itt azon hadjáratról van szó, melyet a kormányzó a cseh Giskra János ellen viselt, ki Csehországból behívott seregeivel Nógrádmegye vidékén garázdálkodott.

Szept. 1. A kormányzó a Várdaiak ügyében még mindig az ostromolt Szentkirály nevű vár alatt intézkedik.⁴

Szept. 14. A kormányzó egyik levelében kiemeli, hogy Brandeisi Giskra János számos zendülő csehekkel együtt Magyarországot háborgatja s fosztogatja, miért is a csehek ellen indítandó hadjárat költségeinek fedezése végett egyik birtokát eladja.⁵

Szept. 20. *A Szentlőrincz melletti táborban.* Dénes esztergomi

¹ A XV. század első felében lezajlott hadjáratokról szóló dolgozatomban ezen folyóirat XII. kötetében jelent meg.

² Bártfa levéltára I. kötet, 645. szám.

³ Zichy-oklevéltár IX. 295.

⁴ Zichy-oklevéltár IX. 304.

⁵ Károlyi-oklevéltár II. 291.

érsek, Hunyadi János, Garai László nádor, Rozgonyi János erdélyi vajda, Pálóczi László országbíró, guti Ország Mihály kincstartó, Marczali János, a kik mindnyájan a Szentlőrincz melletti hadiszállásban tartózkodnak, írják Bártfa tanácsának, hogy Giskra seregével a felvidékre ment, ne nyujtsanak neki semmiféle segítséget, ha pedig Eperjesnek kevés embere lenne, értesítsék őket, ők azonnal küldenek sereget.¹

Decz. 7. Pozsony város kiküldöttje értesíti a dunai alsó révbeli révészeket, hogy az ellenség az éjet Stomfán töltötte s azután Dévény mellett a Dunán átkelt.²

A kormányzó itinerárja. Jan. 4.: Csanád; jan. 10.: Zákánymonostor; jan. 15., 18., 19.: Temesvár; jan. 30., 31.: Becse; febr. 3.: Becse; ápr. 10., 11., 12.: Temesvár; ápr. 21.: Hunyad; ápr. 28., 30.: Szászsebes; máj. 1., 2.: Szászsebes; máj. 3.: Hunyad; máj. 9.: Várhely; máj. 17., 18., 19.: Temesvár; jún. 6.: Lippa; jún. 12., 18.: Szeged; jún. 25.: Ság vára; jún. 27.: Zákánymonostor; júl. 2.: Becskerek; júl. 6.: Becse; júl. 18.: Becskerek; júl. 24.: Szeged; júl. 26.: Kecskemét; aug. 12.: *Szentkirályi tábor*; aug. 26.: Terenne; szept. 1., 3.: *Szentkirályi tábor*; szept. 14.: Szentlőrincz; okt. 10.: Ujfalu; okt. 14.: Ipolyság vára; okt. 22.: Korpona; nov. 27., 29.: Esztergom; decz. 7.: Bény (Esztergommegyében); decz. 9.: Esztergom.

1452. -

a) *Csehek ellen. máj. 2.* A kormányzó a Derencsény vára előtti táborból Tóttös László birtokai ügyében rendeletet bocsát ki.³

b) *Osztrákok ellen. Jún. 21.* Thowaczowi Czimbuk János morva kapitány és társai (Geya János, Milenczki Miklós, Hölczler Konrád, Bosna János) levele, valószínűleg Hunyadi Jánoshoz, melyben írják, hogy Frigyes császár Grác elött áll, az osztrákok hadat gyűjtenek és vezetnek ellene.⁴

A kormányzó itinerárja: márcz. 11., 14., 15., 17., 18., 19.: Pozsony; márcz. 25., 26.: Nagyszombat; márcz. 30.: Szakállas-Pásztó; ápr. 11.: Galsa; máj. 2.: *Derencsényi tábor*; júl. 29.: Szécsény; szept. 28.: Székesfehérvár; okt. 24.: Ősi; okt. 30.: Nagyhatvan; decz. 19.: Pozsony; decz. 29.: Bécs.

¹ Bártfa levéltára 652. sz.

² Pozsonyvárosi levéltár 1451. évi számadásai, II. kötet.

³ Zichy-oklevéltár IX. 324.

⁴ Bártfa levéltára 668. sz.

1453.

a) *Csehek ellen. Máj. 8.* Lugarius Péter magyar kir. kancelláriai főjegyző levele Bártfa tanácsához, hogy az Axamit elleni felkelésre hat megyéhez ment királyi parancs.¹

Máj. 11. László király meghagyja Kassa városának, hogy az Axamit vezérlete alatt a felvidéken garázdálkodó rablók ellen menesztett sereg parancsnokául kinevezett Hunyadi Lászlót egész erejéből segítse; ugyanezen ügyben ír a kassaiaknak máj. 18-án is.²

Máj. 18. Bécs. A király meghagyja Késmárk közönségének, hogy a Szepesség környékén bizonyos Axamith vezérlete alatt felette garázdálkodó rablók ellen Hunyadi László zászlaja alatt hadba szálljanak.³

Jún. 4. A király írja a kassaiaknak, hogy Axamit már Kassa vidékét is fenyegeti, miért is elhatározta magát, hogy személyesen megindul a támadó ellen; felhívja a várost, hogy egész erővel felkelvén, a jövő jún. 24-én, midőn ő osztrák, morva s egynéhány magyar csapatokkal azon vidéken lenni szándékozik. minden hadi erőműveivel vele egyesüljön.⁴

Jún. 4. A király meghagyja (Bécsből) Bártfa városnak, hogy az Axamith vezérlete alatt a Szepességben garázdálkodó rablók ellen, kik már Kassa mellett erődöket állítottak fel, a honnan fosztogató hadjáratokat intézik, fejenként összes hadi szerekkel szálljanak hadba.⁵

Jún. 16. Hunyadi János (Diódon) meghagyja Bártfa tanácsának, hogy fiát Lászlót, a kit a felső részek védelmére küldött, hadiszerekkel segítse.⁶

Júl. 2. A király (Bécsből) értesíti Bártfa tanácsát, hogy az ott garázdálkodó rablók kiirtását *Zewzeneker György* osztrák csapatainak kapitányára bízta.⁷ Ezen osztrák vezér 1455-ben mint Zawzneker és

¹ Bártfa levéltára 691. sz. Koszowoi Axamit Péter a cseh bandák egyik vezére; meghalt 1459-ben.

² Teleki: Hunyadiak kora. X. 386. Történelmi Tár 1898. évf. 189.

³ Wagner: Anal. Scepus. I. 65.

⁴ Hunyadiak kora. X. 389.

⁵ Bártfa levéltára 694. sz. Hunyadi László Nagyszombatból már 1453 május 24-én írja Bártfa tanácsának, hogy Szamárdi János kapitányt és seregét, kiket azon részek védelmére küldött, mindenben támogassa. (U. o. 693. sz. a.)

⁶ Bártfa levéltára 697. sz.

⁷ Bártfa levéltára 698. sz.

Zewzenekker, 1472-ben pedig mint Frigyes császár embere: Sewsenecker György néven fordul elő.¹

b) *Oszttrákok ellen. Nov. 6.* Frigyes császár felhívja Sopron városát, hogy Kismarton várának elfoglalására fegyvereseket és hadiszereket küldjön.²

Teljesség kedvéért legyen még felemlítve, hogy Pálóczi László országbíró *jún. 9-én* (Budán) a nyulszigeti prépost és a budai felső hévizi szentlélek-egyház pörét a jelenlegi hadbaszállás miatt aug. 1-ére halasztja.³ Hogy ki ellen irányult ezen hadbaszállás, nem bizonyos.

A király itinerárja. Jan. 3., 4., 9.: Bécs; jan. 21., 28., 30., 31.: Pozsony; febr. 1., 2., 5., 6., 7., 8., 9.: Pozsony; febr. 24., 28.: Bécs; márcz. 6., 15.: Bécs; ápr. 7.: Dömös; ápr. 13.: Bécs; máj. 3., 7., 11., 13., 18., 23., 24.: Bécs; máj. 27.: Várad; jún. 2., 4., 5., 12., 19., 22., 27.: Bécs; júl. 1., 2., Bécs; júl. 17.: Nagyvárad; aug. 12.: Bécs; aug. 15.: Perchtoldsdorf; aug. 28.: Pozsony; szept. 11., 14., 17., 18.: Pozsony; okt. 12.: Korneuburg és Bécs; okt. 31.: Prága; nov. 12., 20., 23., 25.: Prága; decz. 3., 13.: Prága.

1454.

a) *Csehek ellen. Márcz. 28.* Stenczel György levele Bártfa városának, melyben írja, hogy Modrár Pál Hunyadihoz megy Nagyszombatra s hogy a kormányzó (Szentmiklósi) Pongráczot elfogta.⁴

b) *Törökök ellen. Aug. 10.* Hunyadi János értesíti a hét szász széket, hogy a török császár nagy erővel Szerbiába vonult oly szándékkal, hogy Belgrád és Szendrő elfoglalása útján Magyarországra rontson, de Szendrő alatt léteben kémei által Hunyadi Jánosnak ottlétéről értesülve, éjjel sietve visszavonult és most Sophiánál áll, hogy erejének megújítása után még a tél előtt Magyarországot vagy Erdélyt megtámadja. Felhívja a hét széket, hogy a hadbaszállásra készen tartsák magukat és további sürgetés nélkül hozzá siessenek. A parancs keltezeti helye Kevi.⁵

¹ 1459 aug. 29-én Seuseneker György Persenbeug intézője; 1467 jan. 29-én Jörg Sewsenecker ugyanaz (Chmel, Regest. Friedr. IV. 3796. és 4887. sz.)

² Hazai okmánytár IV. 374.

³ Békefi: A pilisi apátság története. I. 415.

⁴ Bártfa levéltára. 726. sz.

⁵ Hunyadiak kora. X. 430.

Szept. 13. A raguzai követ jelenti Boszniából a raguzai tanácsnak, hogy a szerb deszpota egész családjával visszatért Szendrőbe, hogy Galambóc, Zsarnovó nevű várakat a magyaroknak átadta; a magyar sereg közeledését napról-napra várják. Még azt is hallotta, hogy a deszpota azon leányát, ki azelőtt a szultán neje volt, Pan Iserának eljegyezte («ha affedata»), mert ez neki segítségére jött. A magyar sereg már megindult, de várják napról-napra a nagy haderővel jövő lengyel királyt, kinek megérkezése után a törökök ellen indulnak.¹

Okt. 10. A szreberniczai,² raguzai telepések értesítik hogy Ragusa városát, hogy Hunyadi János *szept. 29-én* átlépte a Dunát, Rudisca³ felé vonult, innen pedig Sabacz irányában, hogy a törökökkel csatározhasson. Útját oly titokzatosan tette, hogy a szerb deszpótát kivéve, senki sem tudta, hogy hova vezeti embereit. Midőn már csak kis távolságban volt Cruseriától (= Krusevác), ketté osztotta seregét; az egyik előre haladt, a másikkal egy rejtett helyen maradt. Midőn a törökök látták, hogy az előrenyomuló magyar sereg csak csekélyszámú, átkeltek egy hidon és eléjük mentek; a kormányzó azonban látván, hogy már átkeltek, otthagya rejtekhelyét és oly erővel támadta meg

¹ Thallóczy—Áldásy: Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 186, 187. Az itt említett Pan Isera teljesen ismeretlen személy. Tekintettel azonban arra, hogy «pán» a szláv nyelvben annyi mint «úr» és hogy pl. Bitovecz János bánt a diplomatai kútfők rendszeren «Paniano» (= Pan Jáno = János úr) néven említik, azt hiszem, hogy itt egy Isera úrral van dolgunk. Giskra Jánost a raguzaiak 1452-ben Isclra-nak nevezik, a velenzei követ 1462-ben pedig Iscla néven szerepelteti s így nem épen valószínűtlen, hogy Isera rossz olvasáson alapszik és hogy alatta Giskra értendő, miután jól tudjuk, hogy Brankovics György a magyar felvidéken is birtokolt és a lengyel király is segítségére ment. Leánya Mária 1436-ban férjhez ment II. Murád szultánhoz; ez meghalt 1451-ben; Mária nyomait 1487-ig tudjuk kimutatni, de arról, hogy másodszor ment volna férjhez, nincs tudomásunk. Giskráról írják a magyar krónikások, hogy 1442-ben egy Rozgonyi-leányt, 1462-ben pedig guti Ország János leányát vette volna feleségül.

² Egyik helyen olvassuk: civitas Strinixe, latine Argentea, ubi fodinae sunt auri et argenti. Ma Szrebernica a boszniai zborniki járásban.

³ V. László király 1453 aug. 15-én Hunyadi Jánosnak a Belgrád vár melletti Rudystha nevű birtokot adományozza, a mit 1456 május 12-én megerősít; a birtok akkor «oppidum Rwdischa Szerbiában.» (Hunyadiak kora. X. 413, 519.)

őket, hogy teljesen megsemmisültek. Az ellenséggel három zandcsák-bég volt: Ferisbogovich, Issathovich és Esabeth Aurancsoovich, kik közül Ferisbogovich 18 előkelő kíséreléssel együtt Szendrőbe hozott foglyul a deszpotához. Maga elbeszélte a deszpotának, hogy Isachovich összekaszabolt fejét látta, Esabetről nem tudta bizonyosan elmondani, hogy mely testrészén lett sebesítve. A deszpota és Cilly Ulrik hadai pedig (okt. 7-én) a kormányzóéival fognak egyesülni.¹

Okt. 22. Egy raguzai kereskedő ugyanerről a győzelemről következőleg ír: A szultán Szerbiába s Rácországba jött, az országot pusztította, Krusevác alatt egy pár napig maradt, innen Donagiere s Balyosi országába ment és az ottani területet elfoglalta. Innen seregének egy részével Sophiába vonult, Krusevác alatt Ferixbegovich Exebesi, Annavesoich, Exebego Isagoich, Tautbexi neposát és egyéb török vezért hagyván. A szerb deszpotának Hunyadi János és fia jött segítségre; 8000 főnyi serege a temesmegyei Kubin alatt Belgráddal szemben volt, honnan egy éjjel átkelt a Dunán és Belgrád területére lépett. Az október 1-én vívott csata a magyarok győzelmével végződött. Ferixbegoich, az egyik parancsnok fogságba került, Exebegi Isagoich fejét a deszpotához vitték, Tautbexi neposa elesett a harcztéren. Október 7-én megérkezett a szerb deszpota veje, Cilly Ulrik, kinek emberei a magyar-szerb sereggel egyesültek. Úgy tudja, hogy ezen hadsereg Chenoviza alatt áll.²

Nov. 17. Mauroceno Pál levele a milánói herceghez, melyben a horvát al-bántól írt levél alapján arról értesíti, hogy János kormányzó a szerb deszpotával együttesen egy török nagyvajdát, ki egyúttal Románia helytartója, teljesen megvert. A szultán jancsáraival Sophiába indult.³

Itinerár. Jan. 8., 18.: Prága; febr. 10., 15.: Prága; márcz. 5.: Dömös; ápr. 6.: Turony; ápr. 9.: Pécs; ápr. 11., 15.: Prága; máj. 6.: Siklós; máj. 15.: Herend (Bártfa levéltára 741. sz. szerint Prága); jún. 1.: Prága; jún. 11., 25.: Pécs (Bártfa levéltára 746. sz. szerint jún. 17-én Prágában. Történelmi Tár 1901. évf. 170 szerint: Prágában. Pesty 399 szerint jún. 11-én: Prágában); júl. 2., 4., 26., 28., 30.: Prága; aug. 3., 10.: Prága; szept. 18., 20.: Pécs; okt. 4.: Prága; nov. 11., 14., 17., 19.: Prága.

¹ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára. 187, 188.

² Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára. 189.

³ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára. 190.

1455.

a) *Csehek ellen. Jun. 6.* A Sáros vár alatti táborból. Rozgonyi Sebestyén lovászmester és a felvidék kapitánya írja a Bártfaiaknak: küldjenek egy vagy két kémeket Lengyelországba vagy Krakóba, hol Giskra lesz, kémeljék ezek ki Giskra terveit; hadiszereket, gyalogosokat és lovasokat kér.¹

Jun. 12. Hunyadi János levele Szőnyből Bártfa városához. Axamith Péterrel és a többi csehvel fegyverszünetet kötött.²

b) *Törökök és oláhok ellen. Szept. 14.* Hunyadi János (Hunyadvárból) Kapisztrán Jánost értesíti, hogy Szegeden nem találkozhatott vele, mert fontos okoknál fogva el kellett utaznia s népeivel együtt szept. 17-én Brassó felé akar vonulni, honnan minden valószínűség szerint Moldva- s Oláhországba fog menni.³

Jun. 11. Raguza város Hunyadi Jánost értesíti, hogy a törökök Zágrábot (Novimontis civitatem) ostromolják és gyors segélyért esedezik.⁴

Nov. 20. Raguza levele Hunyadi Jánoshoz. Azon körülmény, hogy Hunyadi Oláhország védelmére a török ellen vonul, Raguzának is használt, mert a török ennek hírére a Raguza elleni ellenségeskedések kivételét megszüntette. Azok, kik Bosznia határait és Albániát pusztították, hadjárata hírére maguk megerősítésén munkálkodnak.⁵

Decz. 25. Hunyadi János értesíti Brassó városát, hogy az Ulászló oláh vajdával kötött béke daczára, bizonyos Hahucz Radul Oláhországból több oláhokkal és törökökkel Magyarországra tört, Zsám (=Sam) nevű királyi várost és egyéb magyarországi helységet fosztogatta s zsákmányát Oláhországba hurezolta.⁶

Itinerár. Jan. 30.: Boroszló; márcz. 12., 18., 20., 24., 28.: Bécs; ápr. 14., 15., 26.: Bécs; máj. 8., 14., 22., 23., 28.: Bécs; júl. 1., 15.; Bécs; aug. 24.: Bécs; szept. 1.: Bádén; okt. 13., 14., 16., 17., 26.: Pozsony; nov. 1., 6., 23., 28.: Bécs; decz. 13.: Bécs.

¹ Bártfa levéltára 789. sz.

² Bártfa levéltára 790. sz.

³ Történelmi Tár 1901. évf. 182.

⁴ Raguzai oklevéltár 580.

⁵ Raguzai oklevéltár 585. V. ö. Hadtörténelmi Közlemények 1911. évf. 149.

⁶ Hunyadiak kora. X. 489.

1456.

a) *Csehek ellen. Febr. 2.* Stenczel György bártfai bíró s Jauer Pál levele Bártfa városához (Pestről). A király Győrött van; vagy 1000 félig lovas, félig gyalogos cseh, morva s osztrák hadinép febr. 1-én Budára jött; most ők (t. i. a levélírók) Esztergom felé a király elé mennek; a kormányzó nincs itthon, de a fia néhány nap előtt itt volt; a király mintegy 3000—4000 emberrel néhány nap múlva Buda. Pest felé jön.¹

Febr. 9. Szokolyi Miklós Ibrányból értesíti Várdai Miklóst és társait, hogy a lázadó csehek gyalogosaikkal és lovasaikkal Keresztúron vannak; nem tudja, mi a szándékuk; csak azt tudja, hogy Nemeni Antal tokaji várnagy a váradi püspök népeivel Keresztúr felé vonulva az ellenség által futásra kényszerítettet. A várnagynak sikerült a várba menekülni; a püspök csapatai Szerencsre menekültek; felkéri a címzettet, hogy Tokaj felé törekedjenek.²

Márcz. 20. Bethlenfalvi Tatár György szepesi várnagy levele (Szepesvárból) Bártfa tanácsához, melyben a Palocsánál gyülekező ellenségről küld híreket.³

Apr. 26. Eperjes tanácsa írja Bártfa városának, hogy a Kisszeben melletti Radicz-hegyet az ellenség elfoglalta s megerősítette; kér ellene segítséget.⁴

Apr. 28. Kassa városa levele Bártfa tanácsához. A rablók a Kisszeben melletti Radicz-hegyet megszállották és megerősítették. Talafuszsal, Mátyás sárosi várnagygyal, Giskrával ezt meg fogják támadni; kérnek segítséget.⁵

Jun. 30. A Tepla melletti táborból, Giskra levele Kassa, Bártfa

¹ Bártfa levéltára 855. sz.

² Zichy-oklevéltár. IX. 513.

³ Bártfa levéltára 864. sz.

⁴ Bártfa levéltára 873. sz.

⁵ Bártfa levéltára 874. sz. — Osztrovoi és Hukwaldi Talafusz János, az ismert cseh vezérnek neje 1453 márcz. 16-án Richnyóból «Saani s Hochwaldi» Zsófiának nevezi magát és így valószínű, hogy Hukwald csak a Hochwald ferdítése. Egy Hochwald nevű helység van Morvaországban, egy San van Csehország podjebradi kapitányságában. Mátyás sárosi várnagy nem más, mint azon csehszármazású Knyeziczzi Mátyás, ki 1459 óta mint Sáros megye alispánja s Giskra embere szerepel, később pedig mint a temesmegyei Borzlyuk ura Knyezyczi Pán Mátyás néven ismeretes, a mi nem más, mint Knyeziczzi Mátyás úr.

Eperjes városokhoz. Szentmiklósi Jánossal egyesült; kéri, hogy Thalafusz miatt és más ügyekben jöjjenek hozzá tanácskozásra; a sáros-megyei Héthárs-t bevette.¹

Szept. 14. A király (Visegrádból) felhívja Bártfa városát, hogy a vidékén garázdálkodó s erődöket is építő rablók ellen kiküldött Pálóczi Lászlónak legyenek segítségére.²

Okt. 26. Terebes. Perényi János tárnokmester levele Bártfának. Megkapta azon levelüket, melyben panaszkodnak, hogy Tarkó s Palocsa között a rablók naponta szaporodnak és hogy tőle segílyt kérnek. Serege jelenleg Pálóczi Lászlónál van, hogy őt a parasztnép támadásai ellen védelmezze; mihelyt hozzá visszatér, segítségükre küldi.³

Decz. 19. Tarkó. Hatutina György tarkói kapitány Thalafusz Jánossal, Berzeviczi Péterrel, (Knyezeviczi) Mátyás sárosi várnagygyal, Sáros megye nemességével, Kassa, Bártfa s Eperjes városokkal tudatja, hogy a rablók Veresalma birtokot a mult éjjel felgyújtották; írt Rátkóczy Péternek is, hogy adjon segítséget; felhívja fentieket is, hogy támogassák, mert maga nem elég erős a rablók megfenyítésére.⁴

Dec. 20. Palocsa, Koszovoi Axamit Péter Thalafusz Jánoshoz, Berzeviczi Péterhez, (Knyezeviczi) Mátyás sárosi várnagyhoz, Sáros megye nemességéhez, Bártfa, Kassa s Eperjeshez intézett levele, melyben írja, hogy értesült azon határozatukról, hogy a szolgálatban nem álló katonákat nem szabad pártolni, továbbá, hogy a lovasok 14 napig, a gyalogosok pedig csak 4 napig tartózkodhatnak egy helyen, ezen határozatukat a katonák előtt felolvastatta.⁵

b) *Törökök ellen. Jan. 18.* Temesvár. Hunyadi János értesíti Kapisztrán Jánost, hogy a hűtlen Wladika (= Ulászló oláh vajda) tegnap hozzá Temesvárra mint fogoly hozatott, szívesen küldené őt Kapisztrán után, de a lovak nagyon ki voltak fárasztva s nem tudta,

¹ Bártfa levéltára 888. sz.

² Bártfa levéltára 900. sz.

³ Wagner: Diplomatarium Sárosiense 65.

⁴ Bártfa levéltára 922. sz. Ezen Hatutina György árvasmegyei ember. 1445 szept. 21-én Georgius de Hotothin mint Korbáviai Gergely lipesei kapitány várnagya megkapja a zólyommegyei Dubraviczé nevű helységet (Hazai oklevéltár 409.) Hotochyni Balázs fia János és Domonkos fia Miklós 1391-ben árvasmegyei nemesek. 1437-ben Hodo(chyni) János fia Zsigmond, 1449-ben Hodochini Dobertovich Márton és fia Mátyás szerepel (Reviczky-oklevéltár 14., 18., 20.)

⁵ Bártfa levéltára 924. sz.

hogy Kapisztrán hol tartózkodik. Nem akarja, hogy a fogoly sokáig maradjon Magyarországon.¹

Febr. 6. Pest. Kapisztrán János levele a pápához. Hunyadi Jánost nem kell ügybuzgalomra s tettekre serkenteni; élő szóval megigérte, hogy 7000 fegyverest állít a törökök ellen. A törökök nem alusznak; napról-napra pusztítják az alsó vidéket.²

Ápr. 10. Carvajal János biboros és pápai követ értesíti Zsigmond osztrák herceget, hogy egy kiszivárgott hír értelmében a szultán Belgrádhoz közelít és hogy ennek következtében a magyar hadsereg a végvárak oltalmára kiküldetik; felszólítja a herceget, hogy segédcsapatokat küldjön.³

Ápr. 17. Buda. Carvajal János a milánói herceget tudósítja, hogy a magyar király a török elleni háborút elhatározta, de azt a Szerbiában és a határos tartományokban uralkodó eleséghiány miatt augusztus elejére halasztotta el, a mikor okvetlenül meg fogja kezdeni a háborút.⁴

Máj. 15. Kórógyi János macsói bán (Eszékről) levele Kapisztrán Jánoshoz. A boszniai király egyik embere máj. 15-én a török császártól azon üzenettel lett visszaküldve, hogy a szultán 90.000 embert küldött Konstantinápoly és Kalipol (= Gallipolis) védelmére; maga a szultán egész erejével a jövő hónapban Szendrő és Belgrád ostromára készül; felhívja a szultán, hogy a boszniai király 10000 embere a Herczeg István 8000 és Radozlafi fia Péter vajda 4000 emberével és eleséggel a szultánhoz csatlakozzon. Mindhárman ezt megtagadták és csak abba egyeztek bele, hogy mint előbb, most is a szultánnak a rendes hűbért fogják fizetni. Fenti napon (máj. 15-én) Skenderbég küldöttje (Miklós nevű domonkosrendi) jött Kapisztránhoz azon üzenettel, hogy ura kész 15,000 emberrel a törökök ellen vonulni, 15,000-et pedig rokonaitól és barátaitól remél összehozni; nem igaz, hogy a velenczeiek a törökkel békét kötöttek; most is van tíz török Velenczében, kik a hűbért követelik.⁵

Jun. 12. Szeged. Hunyadi János felhívja az erdélyi szászokat, hogy a jobban és jobban közeledő törökök ellen haladéktalanul felkelvén, összes lovas és gyalogos csapatjaikkal jól felszerelve a jövő

¹ Történelmi Tár. 1901. évf. 188.

² Történelmi Tár 1901. évf. 190. sz.

³ Hunyadiak kora X. 499.

⁴ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára. 463.

⁵ Történelmi Tár 1901. évf. 193., 194.

jun. 24-én mikorra ott maga is jelen lenni szándékozik, Karánsebesen legyenek.¹

Jun. 18. Hollós. Hunyadi János Carvajal Jánost értesíti, hogy elhagyta Szegedet és tekintettel a török gyorsított hadikészületre ő is gyorsabban fog előrehaladni, hogy minél előbb érjen el a Morvának a Dunába torkolása helyéhez. Kéri ezért, hogy a kereszteseket minél előbb küldje² el, nehogy a török még ezek megérkezte előtt vízre bocsáthassa hajóit.²

Jun. 22. Temesvár. Hunyadi János ujonnan felhívja az erdélyi szászokat, hogy egész erejükkel hozzá a Duna révéhez Kevibe (a temesmegyei Kubin-ba) jöjjenek, hol jun. 25-én maga is meg akar jelenni.³

Jun. 25. Becse. Brankovics György szerb deszpota Carvajal Jánost értesíti, hogy a szultán átkelt a Dunán, melynek egyik mellékfolyóján nagyszámú, hajóhada van, azzal a szándékkal, hogy Belgrád felé vonul, úgy hogy nem merte őt Szendrő várában bevárni, hanem Becsére vonult vissza. Tudatja vele azt is, hogy Hunyadi János egész haderejével a Dunánál áll; a főurak is készen állanak és ezért kéri Carvajalt, hogy a maga részéről is támogassa az ügyet.⁴

Jul. 3. Belgrád. Kapisztrán János értesíti az assisi püspököt, hogy a törökök már az egész Dunát uralják és hajóikkal könnyen elérhetik Magyarországot, Hunyadi János éjjel-nappal küzdelemben áll velük.⁵

Jul. 3. Kevi. Hunyadi János tudósítja az erdélyi szászokat, hogy már most a törökökkel szemben áll, miért is kéri, hogy a király parancsa szerint seregeikkel a legnagyobb sietséggel csatlakozzanak hozzá; tudatja velük azt is, hogy védelmükre Vlád oláh vajdát utasította.⁶

Jul. 13. Becse. Brankovics György levele egy főpaphoz, melyben a Belgrád ostromát megelőző mozgalmakról ír. A szultán egész erejével Szendrő vára alatt állott, honnan nem valami nagy dicsőséggel távozott, mert itt számos emberét és kiváló vezéreket veszített, kik részint a csatatéren estek, részint még most is a nevezett várban fogva tartatnak. Erre a szultán Belgrádot szárazföldön és vízen kezdte ostromolni, éjjel-nappal bombázni, úgy hogy a vár egyik tornyát

¹ Hunyadiak kora X. 525.

² Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 464.

³ Hunyadiak kora X. 526.

⁴ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára. 204.

⁵ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 465.

⁶ Hunyadiak kora X. 527.

már egészben megsemmisítette. Hunyadi János most Szalánkemenben van, hol hadihajóit gyűjti, melyekkel a Szalánkemen határán állomásos ellenséges hajókat el akarja űzni. Itt van Kapisztrán János is sok keresztes gyalogossal. Reméli, hogy Hunyadi János, ki már egyszer a török hajósereget legyőzte, vízi úton fog jönni Belgrád segítségére. Amennyire ez lehetséges volt, ő maga (t. i. Brankovics) magyar és szerb segítősereget bocsátott neki rendelkezésére. Családjával együtt most Becse nevű városában tartózkodik és azon fáradozik, hogy seregeit összpontosítsa; mihelyt czímezett a délvidékre jön és úgy a kormányzóval mint egyéb magyar főurakkal együtt lesz, hogy a Dunán túl az ellenséggel összeütközzenek, ő maga vagy fia lehetőleg részt vesz az expedícióban. Tudatja czímezett arról is, hogy a török seregben nagy élelmiszerhiány van; egy aranyforintárú kenyér nem elég öt embernek egy napra; a lovaknak egyéb nincs, mint azon fű, melyet a mezőkön találnak; a legénység pedig gyöngélkedik és a halálozás úgy emberek, mint lovak között napirenden van. Az ellenséges seregben sok a szökevény; ezek közül sokan jönnek Szendrőre, kik elbeszélnek, hogy a török táborban nagy az ijedelem. Maga Szendrő pedig kitünően el van látva mindennel, a mi a hadviselésre s az ételmezésre szükséges; a többi várak is jó karban vannak. A szendrői várból naponta kimegy egy őrség, mely azon személyeket, kik a törököknek élelmiszereket akarnak szállítani, megöli és kifosztja; a többit majd e levél átadója, bizonyos Twdor (valószínűleg Tódor) előszóval megmondja stb.¹

Jul. 24. Belgrád. Hunyadi János levele Garai László nádorhoz. A szultán Belgrád elfoglalására oly hatalmas sereggel és hadikészülékkel vonult fel, a milyent ember szeme mindeddig nem látott és emberi ész képzelni sem tudott. Lövegei annyira sértették az erődítményeket, hogy a várat nem is várnak, hanem nyílt mezőnek lehetett volna nevezni. Julius 21-én este felé oly heves ostromot indítottak a vár ellen, hogy az egész éjen át és még Julius 22-én reggelig tartott; kétszer oly hevesen tüztek össze az ellenfelek a vár közepén, mintha csak nyílt mezőn harczoltak volna. Végre kirohantak a magyarok a várból, késő estig harczoltak és oly szerencsések voltak, hogy a szultánt megszalasztották és összes ágyúit és hadikészülékeit elfoglalták. A szultán egynéhány emberével Julius 23-án futásnak indult. Hunyadi az egész ostrom alatt a várban tartózkodott; török uralkodó még nem hagyta el oly csunyán a harcztért. Gályáit is megtámadták a magya-

¹ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára, 204–206.

rok és egynéhányt el is foglaltak; azok, a melyek még visszamaradtak, a jul. 22-én történt támadás alatt gyors futásnak indultak és a rajtuk lévő katonaság egy része tűz által pusztult el stb.¹

Szept. 4. Pozsony. A király tanúsítja, hogy Puchheim Henrik osztrák ur a király zászlaja alatt 18 lovassal és 32 gyalogossal a törökök ellen harczolt. minek elismeréseül fenti napon adománylevelet kap.²

Szept. 22. Spilimberg. Barbadigo Jeromos, Friaul helytartója a velencei dogehoz intézett levele szerint Hunyadi János aug. 18-án halt volna meg. Halálának egynéhányan valamely ragályos betegséget («pestem»), mások pedig a csatározás közben szenvedett fáradtság okozta kimerülést tartották. Némelyek szerint maga a szultán a harcztéren halálos sebesülést szenvedett volna. Az egész török hadsereg Görögországban szét van szórva; a dunai hajóhad sereg pedig teljesen megsemmisült, elégett. A keresztény csapatok is sokat szenvednek betegségek és élelmiszer hiány miatt. Kapisztrán János, ki szintén beteg, kormányozza most a belgrádi várat.³

Nov. 14. Belgrád. A király írja Giskra Jánosnak, hogy miután a tél és a kemény fagy miatt a török elleni hadjárat folytatásának kérdésével felhagyott, ne jöjjön ide seregével, hanem használja fel hadierejét a felvidéki rablók ellen.⁴

Ezen hadjáratra vonatkoznak még a következő adatok is:

Cilly Ulrik özvegye Katalin 1457 jan. 1-én (Cilly városból) levelet intéz Regensburg város tanácsához, melyben kéri, hogy a törökök elleni hadjáratban részt vett kapitányait férjének Belgrádban történt meggyilkoltatása iránt hallgassa ki.⁵

¹ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 208. Hasonló értelemben értesíti Kapisztrán János a pápát 1456 jul. 22-én, Carvajal János a milánói herceget jul. 29-én, László király a milánói herceget aug. 3-án, a páviai püspök a milánói herceget aug. 4-én, a velencei doge a milánói herceget aug. 7-én, Raguza városa a milánói herceget aug. 11-én, Nürnberg város tanácsa a Nordgauban lévő Weissenburg tanácsát aug. 13-án, Severinus Miklós Siena városát aug. 13-án stb. (Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 206—216). Belgrád ostromáról és felmentéséről 1456-ban ír különben Balanyi György úr a «Hadtörténelmi Közlemények» 1911. évi folyamában.

² Lichnowsky, Regesten der Habsburger VIII. Nr. 2142 b.

³ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 217.

⁴ Bártfa levéltára 916 sz.

⁵ Hunyadiak kora X. 535.

A sebenicói püspök egy meg nem nevezett évi július 26-án Budáról a pápát (III. Calixtot) a török harcztéri hirekről értesíti. A legnagyobb valószínűség szerint e tudósítás kelte 1456-ra teendő.¹

Itinerár. Jan. 8: Bécs; febr. 2: Győr; jun. 10: Esztergom; aug. 3: Bécs; aug. 17: Dömös; szept. 4: Pozsony; szept. 25: Adony; okt. 27: Futak; nov. 12, 14: Belgrád; nov. 20: Kubin (=Kevi); nov. 30: Temesvár; decz. 13: Szeged.

1457.

a) *Törökök elleni készülődés. Febr. 28.* Buda. A király Kassa városához intézett levelében kiemeli, hogy mindenholnan vett hír szerint a törökök már a jövő nyáron nagy sereggel szándékoznak Magyarországra törni, miért is a várost a Rákos mezején ápr. 24-én tartandó országgyűlésre meghívja.²

b) *Belvillongások. Ápr. 21.* Buda. A király arra a hirre, hogy a meggyilkolt Hunyadi László rokonai ellene nagyszámú sereget gyűjtenek, a mozgalom leverésére Brandeisi Giskra János, Sáros megye főispánját, kit ez alkalomból a felsőrészek kapitányává tett, küldi ki s felhívja a kassaiakat, hogy 30 felfegyverzett lovast és 100 gyalogost szekerekkel, élelmiszerekkel és egyéb hadi felszereléssel akként állítsanak ki, hogy jövő máj. 1-ére Giskrával hadbaszállhassanak.³

Jun. 20. Nyárad. (Hontpázmán nb.) Osgyáni Bakos Pál tokaji várnagy, Hunyadi Jánosné és horogszegi Szilágyi Mihály hadseregének vezére, miután ezek a királylyal kibékültek, a király hívével Talafusz Jánossal szintén békét köt.⁴

Okt. 9. Horogszegi Szilágyi Mihály macsói bán és belgrádi kapitány *Szeben vára ostromlása alatt* megparancsolja, hogy az ellene fellázadt Vizaknai Miklósnak javait Erdélyi Miklós lefoglalja.⁵

Okt. 21. Prága. A király megparancsolja Brassó városának, hogy Rozgonyi Oszvát a székelyek főispánját és az erdélyi részek kapitányát, ha a lázadó Szilágyi Mihály városukba menekül, fogadják be s oltalmazzák.⁶

¹ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 469.

² Történelmi Tár 1902. évf. 283.

³ Történelmi Tár 1902. évf. 284. V. ö. Bártfa levéltára 957. sz. (Ugyanazon nap.)

⁴ Hazai okmánytár VII. 476.

⁵ Teleki-oklevéltár II. 66.

⁶ Székely okmánytár I. 174.

Decz. 9. Brassó. Rozgonyi Ozsvát a székelyek főispánja Brassó városát a Szilágyi Mihály felkelése ellenében tanúsított hű szolgálataért László király kegyelmébe ajánlja.¹

c) *Csehek ellen. Márcz. 18.* Buda. A király meghagyja a kassaiaknak, hogy Perényi János tárnokmester felszólítására vele az Abaúj és Zemplén megyében magukat megfészkelő cseh rablók ellen hadba szálljanak.²

Aug. 27. Bazin. (Hontpázmán nb.) Szentgyörgyi-Bazini Imre s László levele a pozsonyi polgárokhoz, melyben többek között a következőket is (német nyelven) írják: «Azt is tudatjuk veletek, hogy Ján úr és Jakab úr, Pongrácz fivérei, Leusdorf felé megérkeztek 800 emberrel és mi nem tudjuk, hova szándékoznak menni.» «Az aybasbeliek tegnap felgyújtották Modort; kérünk tőletek újabb híreket».³

Az itt említett János és Jakab (Pongrácz fivérei) az ismert szentmiklósi s ujbári Pongrácz-család ősei. Leusdorf a Pozsony megye nagyszombati járásában még most is létező Szomolány; Aybas pedig a Modor mezőváros tőszomszédságában még létező Terling.

Itinerár. Ápr. 5. 25. Mohács; jun. 11: Bécs; jul. 14: Bécs; aug. 11, 16, 29: Bécs; szept. 1., 3., 13, 14, 16: Bécs; okt. 9, 21: Prága.

1458.

a) *Csehek ellen. Márcz. 18.* Buda. A király meghagyja Bártf városának, hogy a rablók kiirtására kiküldött Herthwythowycz Bartust és Magyar Balázst seregükkel városukba engedjék be és méltányos árért élelemmel is lássák el.⁴

Márcz. 27. Buda. A király levele György cseh királyhoz, melyben tudomására hozza, hogy a hűtlen Giskra János ellen fegyveresen fog fellépni.

Márcz. 29-én pedig arra kéri a cseh királyt, hogy tekintettel Giskra magaviseletére s a lengyel királynak a magyar trónra támasztott igényeire, 500 lovast bocsásson rendelkezésére.⁵

Ápr. 12. Buda. Thomasi Péter követ jelentése a velencei doge-

¹ Székely okmánytár I. 175.

² Történelmi Tár 1902. évf. 283.

³ Pozsony városi levéltár. Lad. 60. Nr. 39.

⁴ Bártfa levéltára 1000. sz.

⁵ Fraknoi: Mátyás király levelei. Külügyi osztály I. 3. 4. V. ö. Mátyás kori diplomatai Emlékek I. 10.

hoz. Giskra több ezer zsold nélküli lengyel és cseh emberrel szövetkezve Kassa vidéke felé vonul; a lengyel király felé hajlik. A mint Thomasi azonban már ápr. 1-én jelentette, sikerült Mátyás királynak Szentmiklósi Pongrácz nevű urat 1000 lovassal és körülbelül 4000 lengyel lovast saját szolgálatába visszavezetni.¹

Ápr. 16. Buda. A király felhívja Bártfa városát, hogy a rablók ellen küldött Rozgonyi Sebestyént hadiszerekkel és élelmezéssel lássa el.²

Máj. 21. Kisvárd. Várdai Miklós Szabolcs megye főispánja utasítja a megye nemességét, hogy a tiszai átjárathál (máj. 22-én) a csehek ellen fegyveres népeikkel megjelenjenek.³

Júl. 1. Buda. A király meghagyja Rozgonyi Sebestyén hadparancsnoknak, hogy a Thalafusz Jánostól és a többi cseh rablóktól az utolsó napokban visszafoglalt Szécs városát és tartozékait a (Baksa nb.) Szécsi-családbelieknek visszaadja.⁴

Okt. 1. Pétervárad. A király meghagyja Bártfa városának, hogy László egri püspök és ónodi Czudar Simon királyi udvarmester vezérlete alatt a rablók ellen szálljon hadba.⁵

b) *Törökök ellen. Febr. 22.* Spalato városa egyik követét értesíti, hogy Hunyadi Mátyást királylyá megválasztották, hogy Szilágyi Mihály kormányzó nagy haderővel délnek vonult és Szendrőt elfoglalta.⁶

Ápr. 24. Buda. Thomasi Péter jelentése a velencei dogehoz. Szilágyi Mihály kormányzó tudatja, hogy a szultán megindult seregével, de nem tudni, vajjon Belgrád-e vagy Szendrő a végcélja. Ő körülbelül 8000 főnyi sereggel Belgrádban van; újabban ismét három várat (Szentlászlóvárt, Kubint és Galambóczot) vett át a szerb deszpotától. Érdekes az is, hogy a kormányzó a péterváradi apátot hűtlensége miatt megbüntette s hogy a követ ezen apátot «fratello naturale del magnifico Nicolo vaivoda»-nak nevezi; Ujlaki Miklósnak ezen természetes fivérét vagy rokonát mindeddig nem ismertük.⁷

Máj. 14. Lipa. Szilágyi Mihály levele Carvajal János pápai

¹ Mátyáskori diplomatai emlékek I. 10. 11. 16. 21. 29.

² Bártfa levéltára 1004. sz.

³ Zichy-oklevéltár X. 10.

⁴ Zichy-oklevéltár X. 16.

⁵ Bártfa levéltára 1034 sz.

⁶ Mátyáskori dipl. eml. I. 6.

⁷ Mátyáskori dipl. eml. I. 19--21.

követhez. A törökök Galambóczig nyomultak, hol három napig maradtak, hogy a várat valahogy kezükhöz kerítsék; most azonban feladták e kísérletet és a Belgrádtól hat mértföldnyi távolságban lévő Osztroicza alá vonultak; több török vajda már Vidinbe jött, hogy dunai hajókon közelünkbe jöhessenek; úti irányukat nem ismeri; egyik basa több társával együtt Szerbiában már több várat elfoglalt.¹

Aug. 30. Szeged. A király bátonostori Tóttös Lászlót és családját felszólítja, hogy a törökök elleni háborúban való részvételük miatt lovas- és gyalogos népeikkel Szegeden a királyhoz csatlakozzanak.²

Okt. 1. Buda. Thomasi követ jelentése a velencei dogehoz. A szept. 22-én írt levelében jelzett csatában a törökök nagy veszteségeket szenvedtek, nevezetesen midőn a Száván átkeltek, melybe nagy részük belefult. A király seregével a Dunánál áll és Szávaszentdemetert erősítteti meg. A pápai követ a keresztessereggel Futaknál áll és néhány nap múlva a királylyal fog egyesülni. A török azalatt, a míg Szlavóniában volt, roppant károkat okozott; a magyar urak és a keresztések gyülekezni kezdenek; a Dunán nagymennyiségű élelmiszert, lovakat és bort szállíttatnak naponként, úgy hogy borban már nagy hiány mutatkozik az országban. - - *Okt. 8-án* pedig jelenti, hogy a török sereg előnyomul és hogy a magyar sereg Belgrád felé indul. — *Okt. 9-én* jelenti ugyanő, hogy a török basa, ki seregével a Száva partján állomásozott, megindult Szerbia felé; híresztelik, hogy a szultán őt bevárja, hogy Mátyás király Belgrád alá érkezett, míg a török tovább is Szerbiában állomásozik; a hadi készülődés nagymérvű, úgy hogy becslése szerint mintegy 80,000 ember fog fegyverben állani, de ezeknek nagyrésze kereszties vitéz, kikre nem lehet feltétlenül számítani.³

Nov. 28. Velence. De Varese őgróf értesíti a milánói herceget, hogy Mátyás király egy nagy keresztescsapattal egyesülve Belgrád előtt áll, a török sereg pedig a magyar határ felé vonul.⁴

Okt. vége vagy nov. kezdete. Raguza városának válasza Mátyás királynak okt. 20-án kelt levelére. E hónap kezdetén a törököktől visszatért kereskedők beszélik, hogy a szultán Achajából Uschopiába (=Üszkü) visszatért; serege a láz és élelmihány miatt nagyon

¹ Mátyáskori dipl. eml. I. 25.

² Zichy-oklevéltár X. 40.

³ Mátyáskori dipl. eml. I. 36, 38, 39.

⁴ Mátyáskori dipl. eml. I. 39, 40.

fogyott; ott van Románia basája, ki azon hírre, hogy a király nagy sereggel Belgrádba érkezett, elrendelte, hogy összes fegyveres ereje, melyet a hosszadalmas acháji háború alatt nagynehezen összegyűjtött, hozzá gyülekezzen; a szultán nagyon fél; nem ismer ijesztebbet, mint a magyar király támadását.¹

c) *Lengyelek ellen.* Krakó (Kelet nélkül). Kázmér lengyel király levele Mátyás királyhoz, melyben ezt kiméletlen hangon trónbitorlónak nevezi és magát fenyegetőleg nyílt ellenségének nyilvánítja. Ezzel egyetértőleg ismerünk egy levelet, melyet egy ismeretlen Zára város elöljáróihoz intéz, melyben mondja, hogy a lengyel király fia 30,000 egyveressel nyomult Magyarországra, hogy Mátyás ellen háborut indítson; közel van már Budához, de eddig nem okozott valami károkat; atyja (=a lengyel király) 50,000 emberrel utána jön. Maerblas (=Magyar-Balázs) Szentgyörgyön és mindazon helységeken, melyek az ő kezén voltak, fellázadt a király ellen, meghagyta összes várnagyainak, hogy úgy Zarával, mint Horvátország összes uraival jó egyetértésben legyenek.²

d) *Stájer bonyodalmak.* Frigyes császár (Bécsujhelyen) 1458 ápr. 25-én kelt okiratában mondja, hogy «Graf Losla von Sprinzenmarkt» 1000 lóval Sopronnál áll és hogy más pontokból még másfélezer ember jön, kik őt (t. i. Frigyes) támadni készülnek, miért is többek között Gösz-monostort felhívja, hogy a reá kiszabott hadi erővel az ország határainak védelmében résztvegyen.³ A Sopronnál készenlétben volt seregnek az volt a czélja, hogy Stájerországba törjön, de hogy ki volt a vezére, határozottan meg nem mondhatjuk. A Lasla név és a táborzás helye (Sopron) kétségtelenné teszi, hogy magyar ember volt. Egy Sprinzenmarkt nevű helységet jelenleg sem Magyarországon, sem annak határain kívül nem ismerünk; de van Zalamegye csáktornyai járásában Stridó mellett egy *Sprinczhegy* nevű kisközség, melyet talán — bár a régibb forrásokban nem találjuk — fenti Sprinzenmarkttal azonosíthatunk. Lassla annyi mint László s így talán több mint valószínű, hogy Sprinzenmarkti László alatt Kanizsai László értendő.

Itinerár. Febr. 9.: Strazniec; ⁴ febr. 12.: Sempte; febr. 25.:

¹ Raguzai oklevéltár 612.

² Mátyáskori dipl. eml. I. 42. (V. ö. 29.)

³ Muchar, Gesch. der Steiermark VIII. 9.

⁴ Febr. 3-án írja Giskra János (Zólyomból) Kassa, Lőcse, Bártfa és Eperjes városoknak, hogy febr. 5-én Hunyadi Mátyással a morvaországi Strazniecban fog találkozni. (Bártfa levéltára 992. sz.)

Futak; máj. 22.: Székesfehérvár; aug. 30.: Szeged; szept. 4., 5., 7., 8.; Szeged (nemely helyen pedig azt találjuk, hogy 5-én és 8-án Belgrádon volt); szept. 11., 21.: Zenta; szept. 27.: Futak; okt. 1.: Pétervárad; okt. 8., 20., 21.: Belgrád; nov. 11., 15., 29., 30.: Temesvár; decz. 2.: Zákánymonostor; decz. 23.: Szeged.

1459.

a) *Belzavurok és csehek ellen. Febr. 7.* Eperjes. Magyar Balázs és Guthai János a felsőrészek kapitányainak levele Bártfa városához. Miután Ratkovics Péter felakarja gyujtani az ő alsó városukat, felszólítják a város közönségét, hogy fegyveres népekkel, egy ágyúval és ágyúmesterrel jöjjenek Eperjesre, a hol a sereg össze fog gyűlni, a honnan azután a Sáros városában tartózkodó ellenség ellen indulnak.¹

Febr. 22. Kassa. Aranyas levele Bártfa tanácsához. Hirül adja, hogy a nádor, Garai László, meghalt. (Ujlaki) Miklós vajda nagyon erősödött meg, épúgy Kanizsai László, kikről általában azt hitték, hogy királyelleniek. A király, úgy látszik, szintén ezen véleményen van, mert Rozgonyi Oszvátot ide küldte, hogy tetemes zsoldossereget fogadjon fel, melynek segítségével Miklós vajdának és Kanizsai Lászlónak hadat üzenhessen. Az összeütközés megtörtént; mindkét részen nagy a veszteség; a vajda s Kanizsai a király kegyéhez fordultak, mire a király Rozgonyi Oszváthoz levelet írt, melyet ez febr. 18-án este Forrón kezéhez vett és melyben az állt, hogy a pénzzel visszatérjen, a mit ez meg is tett. Pálóczi László gróf rövid idő alatt itt lesz a felső részekben és királyi parancsra a király lovas- és gyalogos csapatait úgy fogja itt elhelyezni, hogy Kassa 200 gyalogost, Eperjes pedig százat kap, kik e felvidéket ellenségei ellen fogják védelmezni, a mint ezt különben László gróf megérkezte után pontosabban megfogják tudni. Azt is közli velük, hogy a pápai követ, az esztergomi érsek, a váradi püspök és Rozgonyi János vajda a császárhoz fognak menni, mert ez beleegyezett abba, hogy bizonyos feltételek alatt a koronát kiadja.²

Márcz. 27. Buda. A király meghagyja a kassaiaknak, hogy Pálóczi László országbírónak és ónodi Czudar Simon pohárnokmesternek felszólítására, kiket Felső-Magyarország főkapitányaivá nevezett ki,

¹ Bártfa levéltára 1071. sz.

² Bártfa levéltára 1079. sz.

ágyúkkal, puskákkal és egyéb hadi felszereléssel siessenek az említett országrészek védelmére, hova rövid idő alatt maga is hadba indul.¹

Máj. 16. Pest. Lőrincz pestvárosi jegyző írja Bártfának, hogy a cseh rablók Zonda (a nógrádmegyei Szanda) várából kiűzettek, hogy «pan Jane» az elhalt ciliai gróf hadvezére pusztítja Szlavóniát és már Verőczét elfoglalta.² — Ezen «pan Jan», vagyis János úr nem más, mint a cseh származású Bitovecz János, ki a Cilly-ek szolgálatában nagy szerepre tett szert, az osztrák Weissbach (=Weisspriach) család egyik leányát nőül vett és zagóriai főispán valamint szlavóniai bán lett.

Okt. 8. Buda. A király levele Bártfa közönségéhez. Úgy tudja, hogy a közte s Thalafusz János közötti fegyverszünet okt. 16-ika körül lejár, miért is némelyek ezen vidék nemesei közül azon kéréssel fordultak hozzá, hogy ezen részek védelméről gondoskodják, a zemplénmegyeiek pedig arra kérték, hogy mindaddig, míg ő személyesen át nem veheti a védelmezést. Pálóczi László országbirót bízza meg a védelmezéssel, a mit ezennel meg is tesz.³

Okt. 16. Ujhely. Pálóczi László országbíró írja Bártfa városának, hogy a támadni készülő Thalafusz ellen lovas- és gyalog hadi néppel és hadiszerekkel való hadba szálljon.⁴

b) *Osztrákok ellen. Márcz. 29.* Bécsujhely. Frigyes császár értesíti Bécs városát, hogy számos magyar főúr felszólítására nemsokára Magyarországra megy, hogy a magyar koronát megszerezze. Felhívja a várost, hogy hadbaszállásra készüljön és 300 lovassal és 500 gyalogossal őt a táborba kövesse.⁵

Ápr. 11. Buda. Thomasi jelenti a velencei dogenak, hogy Mátyás király és a császár hadserege között ápr. 7-én felette heves ütközet folyt.⁶

Ápr. 12. Buda. A király levele Pálóczi László és Czudar Simon kapitányokhoz, melyben jelenti, hogy szentmártoni Nagy Simon kapitány az ellenség felett győzelmet aratott; jelentsék ezt a felvidék városainak. Ónodi Czudar Simon kir. udvarmester bővebbet ír erről.

¹ Történelmi Tár 1902. évf. 289.

² Bártfa levéltára 1110. sz.

³ Bártfa levéltára 1141. sz.

⁴ Bártfa levéltára 1145. sz.

⁵ Chmel, Regesten Kaiser Friedrich's IV. 3686. sz.

⁶ Mátyáskori dipl. eml. I. 47.

a mennyiben április 24-én Bártfát értesíti, hogy Nagy Simon *Körmenden* az ellenséget legyőzte.¹

Szept. 19. Bécs. Frigyes császár Sopron városát értesíti, hogy a községi előljárástól vett tudósítás értelmében, ellenségei Szigeten és Lékán gyülekeznek. Felhívja a várost, hogy birtokainak védelmezésére hadikészületeket tegyen. Hasonló értelemben már a következő híveihez fordult: Weissbach (Weissprach) Zsigmond, Baumkircher András, Grafenecker Ulrik tanácsosaihoz, Siebenhirter János tárnokmesteréhez és Zennger Frigyes községi intézőjéhez.²

c) *Törökök ellen. Márcz. 14.* Buda. Thomasi jelenti a velencei dogénak: a török újra bejött Szerbiába; eljött Colsozo nevű helységbe, mely Szendrőtől egy napi távolságban a Morava mentén fekszik, ez pedig a Duna szomszédságában van; ott körülbelül 1200 kalafati, maragoni, görög és török van, kik mással nem foglalkoznak, mint gálya- és kötélgyártással. Úgy hírlik, hogy a törökök ezen gályákat a Duna és a Száva mentén akarják elhelyezni, hogy ezeknek oltalma alatt Szlavóniába betörhessenek. A szultán az utolsó napokban állítólag Drinápolyban volt; onnan jön Sophiába.³

Jún. 11. Ragusa. Meltioi János jelenti a milánói herczegnek, hogy a császár és a magyar király kibékültek és hadaikkal Belgrádra vonulnak a támadást készülő szultán ellen. A szultán Sophiában van Románia basájával együtt; törökök, görögökből, és tatárokból álló hatalmas hadserege szárazföldön és vizen akar Belgrád felé vonulni.⁴

Itinerár. Jan. 1., 5., 6., 19., 29. Szeged.

1460.

a) *Belvillongások és csehek ellen. Jún. 15. és 29.* Az országbíró a hevesmegyei Pata alatt táborozott.⁵

Jún. 17. Pata nevű vár alatt. A király levele Szabolcsmegye közönségéhez. Azon kérésüknek, hogy őket a most folyó hadjáratban való részvétel alól felmentse, azért nem tehet eleget, mert az országot pusztító csehn rablók ellen irányult hadbaszállásban maga is részt vesz.

¹ Bártfa levéltára 1098, 1099. sz.

² Hazai okmánytár V. 261.

³ Mátyáskori dipl. eml. I. 43.

⁴ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 245.

⁵ Fraknói: Mátyás király élete 111.

Felhívja őket, hogy összes erejükkel haladéktalanul hozzá csatlakozzanak.¹

Jún. 21. Pata. Ónodi Czudar Simon értesíti a bártfaiakat, hogy a király tetemes sereggel Pata várát a csehektől elfoglalta.²

Júl. 7. A Pata vár előtti tábor. A király Bártfa városától nyílatkat és puskaport kér.³

Aug. 1. Diósgyőr. A király meghagyja a Várdaiaknak, hogy őt, mert az ellene indult ellenséggel már a legközelebbi napokban komoly csatát akar vívni, teljes erejükkel azonnal kövessék.⁴

Aug. 30. Ónodi Czudar Simon kir. ajtónállómester levele Bártfa városához. Holnap lesz nyolcz napja, hogy Sajónémeti vár a király kezébe került és hogy a király három más erősséget ostromol; reméli, hogy a hadjáratnak hamarosan vége lesz.⁵

Okt. 1. Kassa. Czudar Simon írja Bártfának, hogy a király Serke várát bevette s egy héten belül Kassán lesz, a hova a város tanácsát meghívja.⁶

Okt. 15. Kassa. Czudar Simon meghagyja Bártfa tanácsának, hogy a király parancsára hadinépével és hadiszereivel készenlétben legyen.⁷

Nov. 29. Sáros. Rozgonyi Sebestyén erdélyi vajda s a királyi sereg főkapitánya írja Bártfának, hogy a nyujtott hadisegélyért köszönetet mond; hogy Sáros és Richnó várak Costka (Kosztka) kezébe adattak és hogy az ujjvári kapitánynyal fegyverszünetet kötött.⁸

Ezen évhez tartozik még a következő adat is. 1461. jan. 1-én írja a király (Trencsénből) a bártfaiaknak: «Midőn nem régen a Sáros és Richnó nevű várakat ostromló népeinket György cseh király kérésére visszaparancsoltuk és egy köztünk és a nevezett cseh király között létesítendő találkozás végett e vidékre mentünk, akkor mindazon erősítéseket és bástyákat, melyeket a nevezett várak ellen felhasználtunk Pozthopiczi Kozka (Kosztka) Zdenko cseh bárónak oly feltétellel adtuk át, hogy Zdenko azokat jan. 6-án nekünk ismét át-

¹ Hazai okmánytár IV. 397.

² Bártfa levéltára 1207. sz.

³ Bártfa levéltára 1212. sz.

⁴ Zichy-oklevéltár IX. 108., 109.

⁵ Bártfa levéltára 1226. sz.

⁶ Bártfa levéltára 1228. sz.

⁷ Bártfa levéltára 1232. sz.

⁸ Bártfa levéltára 1241. sz.

adni köteles; mivel pedig a kitűzött idő immár közeledik, Szapolyai Imre kincstárnokot kiküldtük ezen erősítések átvételére, a kinek éppen úgy mint Szapolyai Istvánnak és Upori Lászlónak mindenben legyenek segítségére». ¹

A király 1461-ben említi, hogy Rátót nb. Pásztói László (1460) máj. 1-je táján királyi szolgálatban Rozgonyi Sebestyén erdélyi vajdához csatlakozott, hogy Patha vára alatt a csehek ellen harcoljon. ²

1460 körül. Eperjes. Ónodi Czudar Simon kir. udvarmester írja Bártfának, hogy az egri püspök Sajófü körül, Szécsényi László pedig Szanda körül megverte a cseheket. ³

b) *Törökök ellen. Ápr. 22.* Pest. Bártfai Balázs írja Bártfa tanácsának, hogy a király holnap Csanádig akar szállni, hogy Szilágyi Mihálylyal találkozzon; azt is tudja, hogy Drakula (oláh) vajda, Dam (Dán) vajdával összeütközött. Dán embereiből csak heten tudták életüket megmenteni. Drakula a fogságba került Dánt megölette, a nőket czölöpre huzatta s gyermekeiket mellükre szögeztette. ⁴ (Az utóbbi adatra megjegyzendő, hogy Dán elhalálozási évét eddig pontosan nem tudtuk.)

Máj. 10. Belgrád. Nagy Simon macsói bán és belgrádi kapitány levele egy meg nem nevezett főpaphoz. «Máj. 6-án Nazulbég vajda, Rácország helytartója felénk jött, hogy a vár ellen támadást intézen; harcoltunk itt reggeltől délig; számos ellenfél elesett, egyet fogságba ejtettünk, kitől idejövételük körülményeit kipuhattunk; elmondta, hogy Nazulbég vajda 8000 törökkel Zsarno(vo) vára táján táborát felütette. Haszán basát azért küldték a boszniai királyhoz, hogy Nazulbég számára a Száván való átkelést rendezze, úgy hogy ezen bég a Szerémségen és Valkómegyén keresztül átkelhessen; az átkelésre szükséges hajókat meg is kapta. Nazulbég csak azt várja, hogy egy másik hadsereg Chanchia-ból vele egyesüljön, mely szintén 8000 főből áll és azután haladéktalanul megszállja a Szerémséget. A szultán egész haderejével Üszküben van és Belgrád felé akar vonulni. Azért kérem: tanácsolja a királynak, hogy Belgrádot haladéktalanul minden szükséglettel ellássa, mert élelmiszerekben nagy a hiány és a katonaság pénzühiány miatt kevesebb lesz.» ⁵

¹ Bártfa levéltára 1302. sz.

² Békefi: A pásztói apátság története 337.

³ Bártfa levéltára 1280. sz. V. ö. 1110. és 1226. sz.

⁴ Bártfa levéltára 1191. sz.

⁵ Mátyáskori dipl. eml. I. 78.

Máj. 25. Eger. Szilágyi Mihály erdélyi kormányzó levele Carvajal Jánoshoz. Arról értesült, hogy a szultán nagy hadsereget küldött, Szendrő ellen hogy az ország alsó vidékeit pusztítva, a végvárat el-foglalhassa. E napokban szándékozik ő is a délvidékre utazni, miért is kéri Carvajalt, hogy becsei táborában felkeresse.¹

Jun. 1. Albert csanádi püspök levele egy meg nem nevezett fő-paphoz. Szavahihető forrásból, olyanoktól, kik személyes meggyőző-dést nyertek, tudja, hogy máj. 22-én későn este nagyszámú török sereg a Szendrő melletti dunai réven megjelent és oly számos és pompás sátot állítottak fel, hogy vagy a szultán, vagy a főbasa érke-zését lehetne feltételezni; elhozták magukkal az átkelésre szükséges hajókat is. A legmegbízhatóbb emberek egyike, Erdődi Miklós, Szi-lágyi Mihály egyéb házitisztjeivel együtt körülbelül 300 lovassal ment a révek kikémlelésére és ez mindezeket látta.²

Aug. 10. Kalocsa. Várdai István kalocsai érsek levele, melyben közli, hogy a Cowinum másként Kewy nevű vár már a törökök ke-zébe jutott; Szendrő várhoz újabb hatalmas török csapat érkezett meg; egyéb török csapatok a titeli egyház táján táboroznak és azon törekednek, hogy a Tiszán révet állítsanak fel; a helyzet vesze-delmes.³

Nov. 26. Buda. Magánlevél a szerbiai harcokról és Szilágyi Mi-hály esetéről.⁴

Itinerár. Máj. 17.: Várkony; máj. 20.: Szolnok. jun. 1.: Eger; jún. 11.: Gyöngyös; jún. 17.: Pata; jul. 1., 7., 8.: *Pata vára alatti tábor*; júl. 15.: Diósgyőr; júl. 17.: Eger; júl. 28.: Diósgyőr; aug. 1., 2., 6., 15., 16.: Diósgyőr; aug. 26.: Velezd; szept. 1., 4., 8., 14., 21., 25.: *Serke vára alatti tábor*; okt. 7.: Szikszó; okt. 14., 16.: Kassa; okt. 31.: Eperjes; nov. 5., 10., 11.: Eperjes; nov. 19.: Kassa.

1461.

a) *Csehek ellen.* Jan. 9. Trencsén. A király meghagyja Bártfa városnak, hogy Richnó és Sáros várak ostrománál Upori Lászlónak, Szapolyai Imrének és Istvánnak segítségére legyenek.⁵

¹ Mátyáskori dipl. eml. I. 79.

² Mátyáskori dipl. eml. I. 77.

³ Zichy-oklevéltár X. 111. sz.

⁴ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 248.

⁵ Bártfa levéltára 1307. sz.

Márcz. 4. Buda. A király parancsa Bártfa városhoz, hogy Sáros vár ostromához segítséget küldjön.¹

Márcz. 10. Eperjes. Upori László a felsőrészek kapitányának levele Bártfa tanácsához. Kéri, hogy Sáros vár ostromához ágyukat, puskákat és fegyveres embereket küldjenek.²

Ápr. 21. Sáros. Szapolyai István és Upori László tudatják Bártfa tanácsával, hogy Richnó elfoglalására készülnek, melyhez segítségüket kérik.³

Máj. 25. Buda. A király meghagyja Bártfa közönségének, hogy Sárosujvár ostromához hadiszereket szállítsanak.⁴

Júl. 4. Hidvég. László egri püspök Bártfa tanácsához. Azt halotta, hogy a rablók már a Sáros alatti várat is elfoglalták és onnan garázdálkodnak; elküldi tehát ellenük a saját seregét és kéri a várost, hogy a maga seregét szintén rendelje ki.⁵

Júl. 14. Tamperg Lénárd levele Bártfa városhoz. Tudatja, hogy a király sok hadinépvel Kassára jön és onnan tovább fog menni a rablók ellen.⁶

Júl. 16. Az Ujvár alatti bástyáról. Flehel György levele Bártfa tanácsához, melyben az összes parasztoknak sánczépítéshez való ki rendelését kéri.⁷ Más helyen a levélirót Flegel Györgynek nevezik.

Aug. 11. A Sárosvár alatti táborban. Szapolyai Imre felhívja Bártfa várost, hogy 100 jó gyalogost fogadjanak fel az ő számára.⁸

Szept. 27. Szécsény. A király bátmonostori Tóttös Lászlóhoz intézett levelében előadja, hogy a felvidéken garázdálkodók ellen már többször szerencsésen harczolt és hogy mult nyáron a rablókat Sáros- és Szepesmegyéből kiűzte, mire a még hátramaradt garázdálkodók kiirtására Zólyom felé vonult.⁹

Okt. 1. A táborból. Szapolyai István Bártfa városától a rablók ellen felfegyverkezést kér.¹⁰

¹ Bártfa levéltára 1327. sz.

² Bártfa levéltára 1329. sz.

³ Bártfa levéltára 1341—1342. sz.

⁴ Bártfa levéltára 1352. sz.

⁵ Bártfa levéltára 1357. sz.

⁶ Bártfa levéltára 1361. sz.

⁷ Bártfa levéltára 1362. sz.

⁸ Bártfa levéltára 1369. sz.

⁹ Zichy-oklevéltár X. 177.

¹⁰ Bártfa levéltára 1379. sz.

Okt. 14. A Lithwa vár alatti táborból. A király levele Lőcse városhoz. Tudomása van róla, hogy az általa ostromolva volt Murány várnak még oly útja van, melyen a vár területén tartózkodó rablók garázdálkodásaikat még mindig folytatják. A város védelmezése érdekében meghagyta Szapolyai István a felső vidékek alkapitányának, hogy Lőcse segítségével a hegyek alján valamely erre alkalmas helyen erődítményt állítson fel; segítsék őt tehát.¹

Nov. 1. Kézmárk. 1461. *napi keltezés nélkül.* A király felhívja Balázs prépostot, hogy lovas és gyalogos embereivel együttesen a haza ellenségei ellen mielőbb táborba szálljon.² Ezen Balázs alatt a leleszi prépost értendő.

1461. *napi keltezés nélkül. Újvár ostrománál.* Szapolyai István és Upori László levele Bártfa tanácsához, melyben a vár ostromához puskát és egyéb hadiszereket kérnek.³

b) *Törökök ellen.* A király 1462 ápr. 28-án Lajos mantuai öröföt értesíti, hogy lévai Cseh László, Szilágyi Mihály erdélyi vajdával és több más főúrral török földön harczolván, Szilágyival együtt török fogságba került. Szilágyi azonnal lefejeztetett, Cseh pedig fel nem ismertetvén, életben hagyatott. Később felismerték, mire a törökök 16,000 arany forint váltságdíjat követeltek tőle. E váltságdíj beszerzése végett Cseh László összes vagyonát kénytelen volt elzálogosítani; most útban van Olaszországba s a mantuai udvarba is el fog látogatni.⁴ Hogy Szilágyi Mihály halála 1461-re esik, bizonyítja a királynak 1461 ápr. 21-én kelt okirata, melyben özvegyének, Batori Margitnak Diód várát adományozza.⁵

c) *Oszttrákok ellen. Szept. 27.* Szécsény. A király írja, hogy Albert oszttrák herczeggel már azelőtt is frigyet kötött. E napokban visszatértek hozzá azon magyar főurak, kiket nagy sereg élén Ausztriába menesztett, hogy többi között Albert herczeget Frigyes római császár ellen védelmezzék.⁶

Itinerár. Jan. 1., 5., 9., 25.: Trencsén; febr. 5.: Trencsén; júl. 4.: Hatvan; júl. 8.: Pécs; júl. 20.: Szikszó; júl. 23.: Diósgyőr; júl. 27.: Diósgyőr és Szikszó; aug. 1., 9., 11., 15., 19., 29.: Diósgyőr; szept. 1.:

¹ Wagner: *Analecta Scepus* I. 85.

² Századok 1871. évf. 622.

³ Bártfa levéltára 1387. sz.

⁴ Mátyás király külügyi levelei I. 18.

⁵ Kaprinai: *Hist. dipl.* II. 481.

⁶ Zichy-oklevéltár X. 178.

Gyöngyös; szept. 6., 12.: Eger; szept. 14.: Gyöngyös; szept. 22.: Pásztó; szept. 27., 29.: Szécsény; okt. 14., 22.: *Litvai tábor*; nov. 1.: Brassó.

1462.

a) *Csehek ellen. Márcz. 10.* Buda. A király levele Bártfa városához. A cseh rablók Liptó-, Zólyom- és Turóczmegyében összegyűlve a Szepességet megtámadni készülnek; küldjenek Szapolyai Istvánhoz 100 lovast és 100 gyalogost vagy pedig minden két telek után egy fegyverest.¹

Ápr. 6. Palocsa. Szapolyai István levele Bártfához. A Turóczban összegyűlt ellenségtől Komorovszki egy erődöt pénzen megvett, most az ellenség útban van ezen részek felé, a király parancsára küldjenek tehát segélycsapatokat.²

Ápr. 14. Vác. A király értesíti Bártfát, hogy már hadbaszállt és így szüksége van János nevű tűzmesterre; felhívja, hogy küldjék hozzá vissza.³

Máj 19. Dunajecz. Szapolyai István levele a Bártfaiakhoz. A rablók immár Visegrád várába is betörték; hallja, hogy Liptómegyén keresztül Árvába jöttek, honnan garázdálkodó útjaikat folytatni akarják; felhívja a várost, hogy Tótselymesi Apród Miklós vezérlete alatt Lőcsén fegyveresen gyűljenek össze, a hova Tarkői Simon Rikolfot, seregeinek vezérét küldi.⁴

b) *Törökök ellen. Febr. 14.* Buda. A király Tóttös Lászlót értesíti, hogy seregével márcz. 14-én Szegedre jön és onnan a törököt támadni akarja, miért is felhívja, hogy nevezett napon Szegeden hozzá csatlakozzon.⁵

Máj. 27. Buda. Thomasi követ jelentése a velencei dogehoz. A török seregről szóló hírek egymástól eltérnek; némelyek 200,000 emberről, mások csak több mint 20,000 janicsárról szólnak; állítólag az oláhok is Erdély ellen, mások szerint Belgrád ellen vonulnak. Bizonyos csak az, a mit az oláh határon Erdély területén lévő Szörény vár (Severino) parancsnoka közöl; e szerint a király azon jelentést kapta, hogy a szultán nagy sereg és hadiszereléssel Konstan-

¹ Bártfa levéltára 1396. sz.

² Bártfa levéltára 1400. sz.

³ Bártfa levéltára 1404. sz.

⁴ Bártfa levéltára 1411. sz.

⁵ Zichy-oklevéltár X. 207.

tinápolyból elindult, három nappal később Szentgyörgyön egy basával egyesülve Oláh- és Magyarország felé ment. Máj. 8-án a Morava folyón át elérték a Dunát és elérték 300 gályával Vidint, a honnan Oláhországba akartak betörni. Az oláh vajda a nőket és gyermekeket a hegyekbe küldte, a férfiak őrizet alá vették a Dunát.¹

Jún. 28. A velencei államtanács római követét értesíti, hogy Thomasi Péternek jun. 14. és 15-én kelt jelentése szerint a szultán hatalmas sereggel a Dunán átkelve Oláhországba tört; ennek ura nem lévén képes ily óriási tömeggel szemben boldogulni, a hegyekbe menekült, nehogy embereivel együtt az ellenségnek kezébe jusson.²

Júl. 2. Pozsony. A király tudatja Pozsony városával, hogy rövid időn megindulni szándékozik a törökök ellen, miért is megparancsolja a városnak, hogy ezen levél vétele után azonnal küldjön bizonyos ágyukat lőporral és tűzmesterrel Váradra, hol maga is nemsokára jelen lesz.³

Júl. 11. Buda. A király értesíti Tóttös Lászlót, hogy fia lakodalma miatt a törökök ellen Budáról kiindulandó hadbavonulásra nézve halasztásban részesíti.⁴

Júl. 28. Konstantinápoly. Balbo Domonkos jelentése a velencei tanácshoz. Midőn a szultán Oláhországba jutott, az országot az összes lakosok és élelmiszerek nélkülinek találta; az összes lakosság a hegyekbe vonult vissza a legerősebb pontokba. A visszavonuló törökök nem tudtak eléggé vigyázni, hogy Drakula vajda nekik kárt ne tegyen, a mit többnyire éjjel tett, pedig az ezen célra kiküldött emberei alig voltak kétszázan. Midőn az ellenség a hegyekhez ért, Drakula 30,000 emberrel kétszer támadta őt sikeresen, de mindamellett mégis kényszerült, hogy több óráig tartó harc után védett állásához visszatérjen. A véletlen úgy akarta, hogy Ali bég nevű csapatvezér, kinek csapataiban 1500 hozzá átpártolt oláh mint kém és vezető tartózkodott, egyik portyázásáról visszatérve, 80,000 emberrel a már nagyon kimerült oláhokkal az egyik szoroson találkozott, mire fellette véres összeütközésre került a dolog. Az oláhok közül körülbelül 5000, a törökök részéről 15,000 esett el, minek hírére a szultán a táborozást azonnal megszüntette s július 11-én Drinápolyban az oláh

¹ Mátyáskori dipl. eml. I. 142.

² Mátyáskori dipl. eml. I. 156. V. ö. 143., 145., 146.

³ Hunyadiak kora XI. 28.

⁴ Zichy-oklevéltár X. 229.

határ közelében volt. Oláhországban Drakulának fivérét hagyta vissza egynehány török csapattal.¹

Itinerár. Febr. 10. : Esztergom ; ápr. 8., 9., 14., 28. : Vác ; máj. 3., 6., 14., 21. : Vác ; aug. 3., 5., 9., 10., 12. : Szeged ; aug. 28. : Nagyvárad ; szept. 1. : Nagyvárad ; szept. 11. : Kolozsvár ; szept. 30. : Szeged ; okt. 6. : Köhalom ; nov. 3., 4., 6., 20., 25., 26., 27. : Brassó ; decz. 2. : Brassó ; decz. 8., 9., 11. : Megyes ; decz. 18. : Körösbánya.

1463.

a) *Csehek ellen.* Ápr. 20. Sáros. Máriási László s Dürrholz Pál levele Bártfához, melyben írják, hogy Schwarz János kézmárki kapitánytól hallották, hogy a csehek egy Corbel nevű kapitány vezérlete alatt 2000-en vannak, a Turóc nevű erődöt már megszállták és most a Szepesség felé törekednek.²

Jún. 1. Szapolyai István levele Bártfához. Az ellenség, körülbelül 200-an, Naymark városa felett gyűlt össze ; vezérek Thalafusz, Korbél, Perena, Bastayan és Zelenka ; kéri, hogy összes hadiszereikkel, lovasaikkal és gyalogosaikkal jöjjenek segítségére.³

Aug. 31. Kézmárk. Szapolyai István értesíti Bártfát, hogy a csehek megtámadták Szakolczát, de itt visszaverték őket ; azután a Vág-folyó mellett két erődöt, Hlynek-et és Wleznó-t bevették, a hol a várbeliek Lybak és Kassay János vezérlete alatt hozzájuk partoltak. Szilézia felül Thalafusz és Thelye Jakab törtek be s pusztítanak.⁴

Nov. 1. Kézmárk. Szapolyai István tudatja Bártfával, hogy az ellenség ellen hadinépükkel rendezzenek felkelést ; a cseh kapitányok a következők : Schwarz János, Belik Venczel, Kassai János és Sztaniszló, Korbél Márton és Slawaczko.⁵

b) *Törökök ellen.* Febr. 18. A velencei signoria Mátyás király-

¹ Mátyáskori dipl. eml. I. 167., 168.

² Bártfa levéltára 1457. sz.

³ Bártfa levéltára 1471. sz.

⁴ Bártfa levéltára 1487. sz.

⁵ Bártfa levéltára 1496. sz. — Korbellel találkoztunk már április 20-án. — A mi Bjelik-et illeti, ki kell emelnem, hogy Mátyás királynak két ily nevű külföldi vezére volt. Az egyik — és erről van itt a szó — a cseh származású Ledeniczi Bjelik, a kivel 1466-ban is találkozunk (Mátyás király külügyi levelei I. 150., 168., 170., 173., 174.), a másik a sziléziai származású Kornitzi Bjelik János, kiről majd alább lesz a szó.

nak üdvözlő örömét fejezi ki a felett. hogy folyó évi jan. 18-án és 26-án kelt levelek értelmében a király Boszniában nagy diadalt aratott.¹

Márcz. 30. Tolnavár. A király utasítja Bodrogmegye közönségét, hogy Tóttös Lászlónak a hadak elől elköltözött jobbágyait visszabocsássák.²

Apr. 14. Buda. A király tudósítja Pozsony városát, hogy a török háború ügyében Tolnaváron tartott országgyűlés után Székesfehérvárra térve, tudósítást vett arról, hogy a szultán Sophia felől roppant erővel és készüllettel megindult, vagy Belgrádot megszállandó, vagy az országot ezen oldalról megtámadandó. Miután hajókban szenved főként hiányt, meghagyja a városnak, hogy levelének vétele után a város határaitban levő összes hajókat, a révhez szükségesek kivételével, foglalja el és haladéktalanul küldje számára.³

Apr. 24. Buda. A király levele Tóttös Lászlóhoz. Tudatja vele, hogy a török császár összes haderejével Szerbia határán van; több gálya, hajó, naszád (*nazadones*), ágyú s egyéb hadi készülék már útnban van Szendrő felé s rövid idő múlva nemcsak Belgrádot, de Magyarországot is meg akarja támadni. Maga (a király) három vagy négy nap alatt Budáról el akar menni s Bács városa felé indulni, hogy az országot a török ellen védelmezze; felhívja czimzettet, hogy a tolnavári megállapodás értelmében seregeivel együtt azonnal Bács városába siessen.⁴

Máj. 26-án a király már Bácsban van és onnan megparancsolja, hogy a törökök ellen most indított hadbaszállás miatt Tóttös László s fia Péter valamint Szentiványi János deák peres ügyeit halasszák el.⁵

Jun. 6. Futak. A király Szokolyi Pétert Temesmegye főispánját, fivérét Miklóst és tisztjeiket, mivel Ibrány várát védik, a törökök ellen most megindított hadbaszállási kötelezettségük alól felmenti.⁶

Szept. 12. Pétervárad. A király levele a velencei dogehoz, melyben megerősíti a velencei követ által a velencei kormánylyal megkötött és a törökök ellen irányzott szövetséget.⁷ Abban állapotnak

¹ Mátyáskori dipl. eml. I. 266.

² Zichy-oklevéltár X. 269.

³ Hunyadiak kora XI. 59.

⁴ Zichy-oklevéltár X. 278.

⁵ Zichy-oklevéltár X. 277.

⁶ Zichy-oklevéltár X. 280.

⁷ Óváry: Oklevélkivonatok I. 504. sz.

meg, hogy Velenceze 40 hajóval Dalmácián és a Peloponnesuson, a magyarok pedig szárazföldön az ellenséget megtámadják és hogy egyik fél sem köthessen békét a másiknak tudta nélkül.¹

Okt. 18. Kézsmárk. Izsépi Pál kézsmárki várnagy írja Bártfa városának, hogy a király Szapolyai Imre kincstartóval és más népeivel együtt a szlavóniai részek felé támadólag vonult, minap Verőczeről Monoszlóba utazott, innen Boszniába készül, hogy egynéhány várat elfoglaljon, mert a törökök Bosznia pusztítása után hátat fordítottak.²

Okt. 13. A velencei Signoria István fia László sz. sebői herceg követeknek, kik azt akarták, hogy a velenceiek Boszniába behatoljanak, azzal válaszol, hogy Mátyás király ezt már megtette, midőn fegyveresei Boszniába behatoltak, Jajeját ostromolták és már több más erőd elfoglalására is készültek.³

Nov. 27. és decz. 2. A velencei követ jelentése a velencei államtanácsához. A magyar király serege részint a kényelmetlen utak, részint a kedvezőtlen időjárás és egyéb fontos ok miatt Suvernich vár ostromát abbahagyta. A signoria 1464 jan. 13-án erre azt írja a követnek, hogy a magyar király ezzel igen okos és jól megfontolt lépést tett, miután első sorban a téli idő erre kényszerítette; hisz ugyan így járt, a mint minap értesültek, a velencei sereg is Moreában, mely Misithiarum vár (Mistra) táján táborzott és minden néven nevezendő kárvallás nélkül távozott onnan; hozza ezt a magyar király tudomására.⁴

Decz. 17. Kis-Kapus. Dengelegyi Pongrácz János erdélyi vajda és a székelyek főispánja meghagyja a szebeni tanácsnak, hogy a király parancsa értelmében összes ágyuikkal és hadi gépeikkel decz. 28-án Kolozsvár alá jöjjenek és a szász székek részéről 1000 lovast küldjenek segítségére.⁵ Alig szenvedhet kétséget, hogy ezen felhívás is a törökök ellen irányult valamely hadjárattal áll összeköttetésben. Bizonyítja ezt Mátyásnak 1463. évi napi keltezés nélkül a pápához intézett azon levele, melyben tudtára adja, hogy az előrelátható török támadás ellen, bár bizonyos irányát még senki sem ismeri, már most is kellőleg készülődik és Pongrácz Jánost a délvidékre küldte, hova maga is utazni készül.⁶

¹ Katona: Hist. crit. XIV. 649.

² Bártfa levéltára 1495. sz.

³ Ljubić: Listine X. 278.

⁴ Mátyáskori dipl. eml. I. 307.

⁵ Székely oklevéltár III. 80.

⁶ Mátyás kir. külügyi levelei I. 40.

Az 1463-ban lezajlott török-boszniai háborút maga a király egy a pápához 1464 jan. 27-én intézett levelében valódi haditudósítói jártassággal írja le. Szerinte ezen hadjárat 1463 május 1-je táján vette kezdetét.¹

Szól e hadjáratról azonban még egyéb adat is. Mátyás király (Budán) 1464 máj. 23-án Dengelegyi Pongrác János és András érdemeit felsorolva, többi között így nyilatkozik: «Midőn a mult nyáron (in aestate proxime transacta) seregünket személyesen vezettük a törökök ellen és egy Ali bég nevű kiváló török vajda nagy török sereg élén Szerémmegyének pusztítására indult és fenti János vajda saját embereivel és a mi parancsunkból összegyűjtött erdélyvidéki seregünkkel még nem tudott egyesülni, nevezett András Ali béggel és a többi törökökkel vívott harcban egyéb kiváló embereinkkel oly kiválóan működött, hogy őt az őt illető kitüntetésben részesítettük. Midőn azután Ali bég és a többi törökök ezen vereség után friss erővel Temesmegyébe behatoltak és számos keresztényt fogságba ejtettek, akkor János vajda saját és az ez alatt Temesmegyébe érkezett erdélyi seregünkkel kiváló haditervvvel és dicséretes ügybuzgalommal nevezett Ali béget és nagy seregét annyira megverte, hogy a törökök nagy része elesett, a másik pedig Ali béggel együtt futásnak eredt és a fogságba került keresztények kiszabadultak. Midőn azután hadseregünket Szerbiába a törökök ellen menesztettük, a mindig oldalunkon volt János és András minden tekintetben feladatuk magaslatán álltak. Midőn erre Szerbiából a törökök által elfoglalt Boszniába hatoltunk, Jánost és Andrást a Száva folyó s az ennek mentén fekvő erődtények megőrzésével és védelmezésével bíztuk meg, András mind addig, míg a boszniai birodalmat a törökök kezei alul fel nem szabadítottuk és kezünkhöz vissza nem hódítottuk, úgy a várak visszafoglalása, mint a törökökkel vívott nyílt összeütközések alatt oldalunkon derekasan viselkedett».²

Vonatkozik ezen hadjáratra Mátyás királynak Jajczán 1463 decz. 6-án kiállított oklevele is,³ melynek erején István sz. sebői herczeg fiának László vajdának és ennek Balsa nevű fiának (a Vukesity család tagjainak) Veszela Sztrázsa várost az egész Uszkoplje-megyével, Prozor várost a Ráma nevű megyével adományozza. Erdemeiből felsorolja a király, hogy mult nyáron, midőn a török császár Boszniát

¹ Mátyás király külügyi levelei I. 45—49.

² Pesty: Krassómegyei oklevéltár 409—410.

³ Pray, Specimen Hierarch. II. 435.

pusztította, Vukesity László vitézül harczolt és azon ígéretet tette, hogy a magyar királyt és hadseregét minden alkalommal támogatni, valamint a Bucsovecz és Nezveta nevű boszniai várakat a királynak kezéhez juttatni fogja.

Napi keltezés nélkül. A király levele a pápához. Midőn körülbelül máj. 1-én kellőleg összeállított sereggel táborát a Duna partján felütötte, nem messze tőle a szultán is nagy haderejével tartózkodott; a kémek különféle híreket hoztak; egynéhányan mondták, hogy Belgrádot akarja sánczokkal körülzární, mások, hogy Mátyással ütközetbe állni akar, mások szerint más irány felé törekszik; nemsokára szétosztaltak e kőszá hírek; nyilvánvaló lett, hogy egynéhány áruló felhívása alapján Bosznia felé irányult.¹

Itinerár. Márcz. 18., 30.: Tolnavár; ápr. 7.: Esztergom; máj. 12., 20., 26., 28., 30.: Bács (12., 28., némely helyen Batta); jún. 6., 23.: Futak; júl. 16., 21.: Futak; aug. 1., 29.: Belgrád; szept. 8.: Belgrád; szept. 12.: Pétervárad; szept. 27.: Verőcze; szept. 28.: Pétervárad; szept. 29.: Verőcze; okt. 9.: Gabysineh (valószínűleg ferdített név); nov. 11.: Jajcza; decz. 6., 10., 14., 31.: Jajcza.

1464.

a) *Csehek ellen, máj. 22.* Palocsa. Dürrholz Pál levele Bártfa tanácsához, melyben írja, hogy Kassa, Eperjes és Lőcse városok, továbbá Sáros- és Szepesmegye seregeivel Palocsán van és várja a bártfaiak seregét.² Megjegyzendő azonban, hogy ezen adat a török hadjáratra is vonatkozhatik.

Okt. 2. Kassa. Szapolyai István kéri Bártfa tanácsát, hogy Eperjesre segítő csapatot küldjenek; írja továbbá, hogy Komorowszki bevette a Zwosten nevű várat.³

Decz. 13. Szapolyai István tudósítja a bártfaiakat, hogy az ellenség hogyan készülődik és úgy látszik Szikszót vagy Ujvárt akarja megtámadni.⁴

Némi összefüggésben áll ezekkel a következő adat is: A király *nov. 9-én* (a zwozniki táborból) Kanizsai Lászlóról beszélvén, kiemeli, hogy Döbrentei Tamás nyitrai püspök, döbrentei Hémfői Miklós és

¹ Katona: Hist. crit. XIV. 578.

² Bártfa levéltára 1533. sz.

³ Bártfa levéltára 1551. sz.

⁴ Bártfa levéltára 1557. sz.

Lőrincz, remetei Hémfi Miklós valamint Pápai György és Balázs, míg ő Zwornik várát vívta, a szentmártoni s döbrentei várakba cseh és egyéb idegen zsoldosokat fogadva, az országban raboltak, gyujtogatnak és okiratokat hamisítottak.¹

b) *Törökök ellen. Jan. 3.* Jajcza. A király írja Bártfa tanácsának, hogy immár majdnem egész Boszniát visszafoglalta; mivel pedig a zsoldosok pénzével tartozik, 1500 forintot rögtön küldjenek neki.²

Jan. 19. Késmárk. Szapolyai István írja Bártfa tanácsának, hogy az ország védelmére szükséges fegyvereseket tartsák készen. Tudósítja őket, hogy a király elfoglalta Boszniát és most útban van Buda felé.³

Máj. 31. Szántó. Szapolyai Imre, Bosznia kormányzójának levele Bártfa tanácsához: «Jöttek hozzánk a keresztetek kapitányai a felett tanácskozni, hogy miképpen utazzanak az alsó részekbe, mikor kelljen elutazniok és az illető helyeken megérkezni. Miután azonban sem királyunk, sem a főpapok, sem a bárók a törökök elleni hadbaszállással még nem készek, azt tanácsoltuk az említett kapitányoknak, hogy bizonyos időig itt maradjanak, míg a király és az országnagyok a törökök ellen vonulnak. Felhívom tehát a tanácsot, hogy a kereszteteket a városban jóindulattal fogadja és a még megérkezőket a város embereivel fogadni s elszállásolni kötelességének tartsa mindaddig, míg a királyi hadsereg elindul».⁴

Jun. 7. Buda. A király meghagyja Bártfának, hogy a török császár elleni hadjáratra 200 lovast állítsanak ki.⁵

Aug. 2. Pataki Tamás nagymihályi plébános Nátafalvi Csontos János özvegyét, mivel a török ellen induló hadra a Nagymihályi Fülöp deák nevű derék harczost állította, minden bűneitől feloldozza.⁶

Aug. 4. Terebes. Perényi István tálnokmester Stenczel György bártfai bíróhoz. A törökök ellen menesztett sereghez kell csatlakoznia; vidékén nem kapni márcziusi sört, küldjön neki két fél hordót.⁷

Aug. 11. De Collis velencei követ egy zárai értesítés alapján elmondja, hogy egyik magyar kapitány Jajczán 2000 törököt megölt,

¹ Hunyadiak kora XI. 96.

² Bártfa levéltára 1508. sz.

³ Bártfa levéltára 1511. sz.

⁴ Bártfa levéltára 1534. sz.

⁵ Bártfa levéltára 1537. sz.

⁶ Hazai oklevéltár 429.

⁷ Bártfa levéltára 1540. sz.

hogy a király a Száván átkelt, hogy őt aug. 25-ére 40,000—50,000 főnyi seregével Boszniában várják.¹

Szept. 2. Gara. A király levele Bártfa városához. Midőn a szultán Boszniába vonult, Jajcza nevű fővárat 41 napig ostromolta s a falakat éjjel-nappal történt bombázás által majdnem összeroncsolta. Végső rohamát aug. 22-én este felé megkezdte, egész éjen át másnap délig folytatta, de a magyarok visszaverték, úgy hogy azon az úton, melyen betört, vissza kellett menekülnie.²

Szept. 28. De Collis Gellért velencei követ jelenti, hogy Mátyás király 17,000 lovassal, 6000 gyalogossal és 7000 keresztessel a Száván átkelt, 20,000 katonát Boszniába küldött a török ellen, maga pedig a még maradt sereggel Szendrő felé ment.³

Okt. 8. De Collis Gellért jelenti, hogy három boszniai vár megadta magát a magyaroknak, a szultán seregével Bosznia s Szerbia között áll. Ugyanazon napon jelenti a velencei signoria a pápának, hogy Mátyás király Jajczán fényes győzelmet aratott a törökök felett.⁴

Nov. 9. A Zwornik nevű boszniai vár alatti táborában a király Kanizsai László számára adománylevelet állít ki.⁵

Nov. 12. Zworniki tábor. A király dengelegyi Pongrácz János erdélyi vajdának és a székelyek főispánjának, valamint András nevű fivérének, Felsőmagyarország kapitányának a csongrádmegyei Győ nevű falut adományozza. Érdemeikből különösen kiemeli, hogy Pongrácz János Zwornik váránál a királynak nagy segítséget nyújtott.⁶

1464 napi keltezés nélküli csata. A király levele Frigyes császárhoz. A török császár 30 nap óta erősen ostromolja a boszniai Jajcza nevű várat, valamint a magyar kézen levő egyéb boszniai várakat; hallatlan bombázást rendel, melynek segélyével 20 nap alatt a vár és a város falát rombolja és földalatti aknáknak segítségével az erődtényeket megsemmisíteni akarja. Ő (Mátyás) talán az egyedüli, ki ezen várnak a kereszténységre vonatkozó jelentőségét legjobban ismeri, azért megy is a még hátramaradt serege élén a vár felszabadítására.⁷

¹ Acta Bosnae 259. sz.

² Bártfa levéltára 1542. sz.

³ Acta Bosnae 263.

⁴ Acta Bosnae 263. Ljubić: Listine X. 316.

⁵ Hunyadiak kora XI. 96.

⁶ Történelmi Tár 1896. évf. 520.

⁷ Mátyás király külügyi levelei I. 63.

c) *Osztrákok ellen. Máj. 12.* Asszonyfalvi Osl László Sopron megye főispánja s Sopron város kapitánya Sopron városának írja, hogy a magukat testvéreknek nevező csehek nagy sereggel Macskakő várába jöttek. Erre vonatkozik Mátyás királynak azon (napi keltezés nélküli) levele is, melyben a császárt értesíti, hogy Török Ambrus Sopron megye főispánja s Sopron városának kapitánya bizonyos császári embereket tudta s beleegyezése nélkül fogságba ejtett. A mi pedig a császárnak azon kérését illeti, hogy Török Ambrus Macskakő várát a (cseh) rablók kezeiből kiragadjon s az ottani vidék védelmezése czéljából lerombolja, megígéri, hogy a vár visszafoglalása után mindent el fog követni, hogy mindkét uralkodó alattvalóinak érdekét előmozdítsa.¹

Itinerár. Jan. 2., 3.: Jajeza; jan 17.: Császmá; jan. 27., 28.: Dombó (Szlavóniában); márcz. 3., 29.: Székesfehérvár; ápr. 3.—5.; Székesfehérvár; aug. 11.: Mohács; aug. 14.; Szonta; szept. 2.: Gara. szept. 14.: Ujlak; szept. (napi keltezés nélkül) Szata (Valkó megyében); okt. 14.: *Zvorniki tábor*; okt. 18.: Székesfehérvár (?); nov. 9., 12.: *Zvorniki tábor*; nov. 26.: Bács; decz. 28-ika körül: Szeged.

1465.

a) *Csehek ellen. Jun. 7.* Kézsmárk. Szapolyai István levele Bártfa tanácsához. A Szomolnokbányára szállásított zsoldosaik Remetén itták le magukat a korcsmákban («in tabernis»), a mit az ellenség árulás útján megtudott és az éjjeli csendben rájuk támadva, a korcsmákban és a házakban alvókat meglepték, részint megölték, részint megfogták és megsebesítették.²

Jul. 30. Tállya. Szapolyai Imre levele Bártfa közönségéhez az ellenség által elfoglalt Brassó (?) erőd tárgyában; továbbá kéri, puhatolják ki, hova akar fordulni a lengyel király és mi a szándéka?³

b) *Törökök ellen. Márcz. 30.* Besztercebánya. A király levele Velence követéhez. A török háborúra készülődik; basáinak megparancsolta, hogy a magyar délvidéket pusztítsák és visszamenetelükkor Belgrádot körülszárazják. Szerbiában minap Szendrő mellett tábort ütöttek, melyben maga a szultán öregebb fiával együtt tartózkodni akar, hogy még a nyáron Belgrádot elfoglalja, egész Szerbiát kezébe ke-

¹ Mátyás király külügyi levelei. I. 63.

² Bártfa levéltára 1566. sz.

³ Bártfa levéltára 1594. sz.

ritse, Jajeczát és Boszniát elfoglalja. Életének egyik feladata — így folytatja Mátyás — hogy Belgrádot és Jajeczát kezéből ki ne eressze. Az előbbi a Magyar-, Cseh- és Lengyelországba, a másik Dalmát-, Isztria-, Olasz- és Németországba vezető utat védelmezi. Belgrád megerősíttetik. Boszniába, mivel Szapolyai Imre a felvidéken nagyon el van foglalva, más kapitányokat fog nemsokára csapatokkal küldeni.¹

Aug. 9. Buda. A király levele a zágrábi káptalanhoz. Elrendelte, hogy a legközelebb a törökök ellen indítandó hadjárat költségeihez az összes szlavoniai nemesek és birtokosok csak úgy járuljanak hozzá, hogy minden 20 sessio vagyis jobbágyporta után egy fegyverest kell a hadsereghez küldeni. A fenti káptalant azonban csak arra kötelezi, hogy Lamberg Frigyes Csáktornya kapitányához néhány teher szállító lovat küldjön.²

Szept. 2. Buda. István kalocsai érsek levele Várdai Lászlóhoz és Várdai Miklós özvegyéhez, melyben őket értesíti, hogy a királynak Székesfehérvárott kelt egyik rendelete alapján újabb hadbaszállás lett elrendelve s minden nemes-ember köteles fegyvereseit a királyi sereghez küldeni.³

Szept. 29. Pécs. A király Tóttös Lászlót a jelenlegi hadbavonulás kötelezettsége alól agg kora miatt felmenti.⁴

Nov. 5. A király a Szávarév melletti táborában Raguzai polgárainak oltalomlevelet állít ki.⁵

Nov. 7. A Maszlincz helység melletti táborban. A király a zágrábi káptalant a zágrábi püspökség ügyére vonatkozó elhatározásáról értesíti.⁶

Maszlincz e néven már nem ismeretes, de nem szenvedhet kétséget, hogy alatta valamikor Valkó megyében⁷ feküdt *Masztincz* értendő.

Nov. 14. Velence. De Collis Gellért követ jelentése a milánói fejedelemhez. Más oldalról vett hír szerint tudja, hogy a magyar király okt. 18-án átkelt a Száván nagy sereg élén.⁷

Decz. 8. Prodavicz. A király a Bod Márton szentgyörgyi várnagytól és Lengyel Miklóstól elvett kőrösmegyei Berivojszentiván és Pa-

¹ Katona: Hist. critica XV. 47—49.

² Mon. civit. Zagrab. II. 304.

³ Zichy oklevéltár X. 347.

⁴ Zichy oklevéltár X. 349.

⁵ Raguzai oklevéltár X. 624.

⁶ Katona: Hist. critica XV. 93.

⁷ Mátyáskori dipl. eml. I. 370.

licsna nevű birtokokat Kenderesi Balázsnak adományozza. Bod és Lengyel azáltal estek hűtlenségbe, hogy a kőrösmegyei Szentgyörgy nevű várból horvát területen garázdálkodtak és a legközelebbi multban, míg a király Szentgyörgyvárt ostromolta, ellenségeivel szövetkezve a király ellen fellázadtak.¹

Mátyás hovátországi táborozása többek között arra vezetendő vissza, hogy Mohamed szultán Szerbiában nagy sereget gyűjtött, úgy hogy Magyarországra való betörésétől kellett félni. Mátyás általános hadbaszállást rendelt el, de a szultán, ki egyéb dolgok miatt Ázsiába vonult, az egyszer magyarországi háborúját elhalasztotta. Mátyás, ki nek serege már Horvátországban volt, felhasználta a kedvező alkalmat arra, hogy számos ottani ügyet fegyveres úton rendezzen. Erre vonatkozik — úgy látszik — azon levél, melyet 1465 novemberében a pápához intézett és melyben mondja, hogy hadseregét már a Szávan átvitte s hogy azon urak, kik vele ide jöttek, holnap tőle elküldönítetnek, mert ő fontos ügyek miatt tovább itt nem maradhat, hanem egyenesen és gyorsan Buda felé törekszik.²

Decz 23. De Collis Gellért követ jelentése a milánói herceghez. Egyik követségi káplántól hallotta, hogy a magyar király két kapitányát, Panianot (= Pán Ján = Bitovecz János bán) ³ és Rozgonyit felhívta, hogy 5000 emberrel Boszniába törve, István herceg országát megszállják, továbbá hogy egynehány oly területet is szálljanak meg, melyek nem régen a velencei signoriának adattak, a miről a követ különben már folyó hó 10-én is írt; nevezetesen foglalják el a Krania hegységet és a Narenta nevű földet.⁴

c) *Osztrákok ellen. Ápr. 13.* A nádor a vasvári káptalanhoz intézett levelében előadja, hogy midőn Mátyás király seregével együtt Komáron vár elfoglalására indult, a csornai prépost és konvent birtokához tartozott és a (komáronmegyei) Szögye révén kikötött, magyarul Kereph nevű nagy hajót a király parancsára a komároni révhez indították, hogy a királyt és népeit Komáron városba átszállítsa.⁵

Nem szenvedhet kétséget, hogy Mátyásnak ezen járata azon vil-

¹ Károlyi oklevéltár II. 371.

² Mátyás király külügyi levelei. I. 126.

³ 1458 jan. 30-án Szilágyi Mihály világosan mondja: «magnifico Pan Jan Bythowecz de Gereben regni Slavoniæ bano» (Mon. civit. Zagrab. II. 261.)

⁴ Mátyáskori dipl. eml. I. 382.

⁵ Sopronmegyei oklevéltár II. 446.

longással kapcsolatos, mely közte s Frigyes császár között 1464 és 1465 között ujonnan kitört és melyekről a következő adatok szólnak.

Okt. kezdetén. A király levele Frigyes császárhoz. Panaszt emel, hogy a császár kapitányai, Teinfalti Hinko s Rorbachi János Sopront megtámadták, a velök találkozott magyar kapitányt a városba menekülni kényszerítették, azután szőszegőleg őt onnan kicsalva, nyíllal megsebesítették, Sopron váralját (*suburbium sive burgum*) elhamvasztották, a mi annál is sajnálandóbb, a mennyiben éppen most országának egyéb részeit védelmeznie kell: kéri tehát a császárt, hogy e viszonyokat orvosolja.²

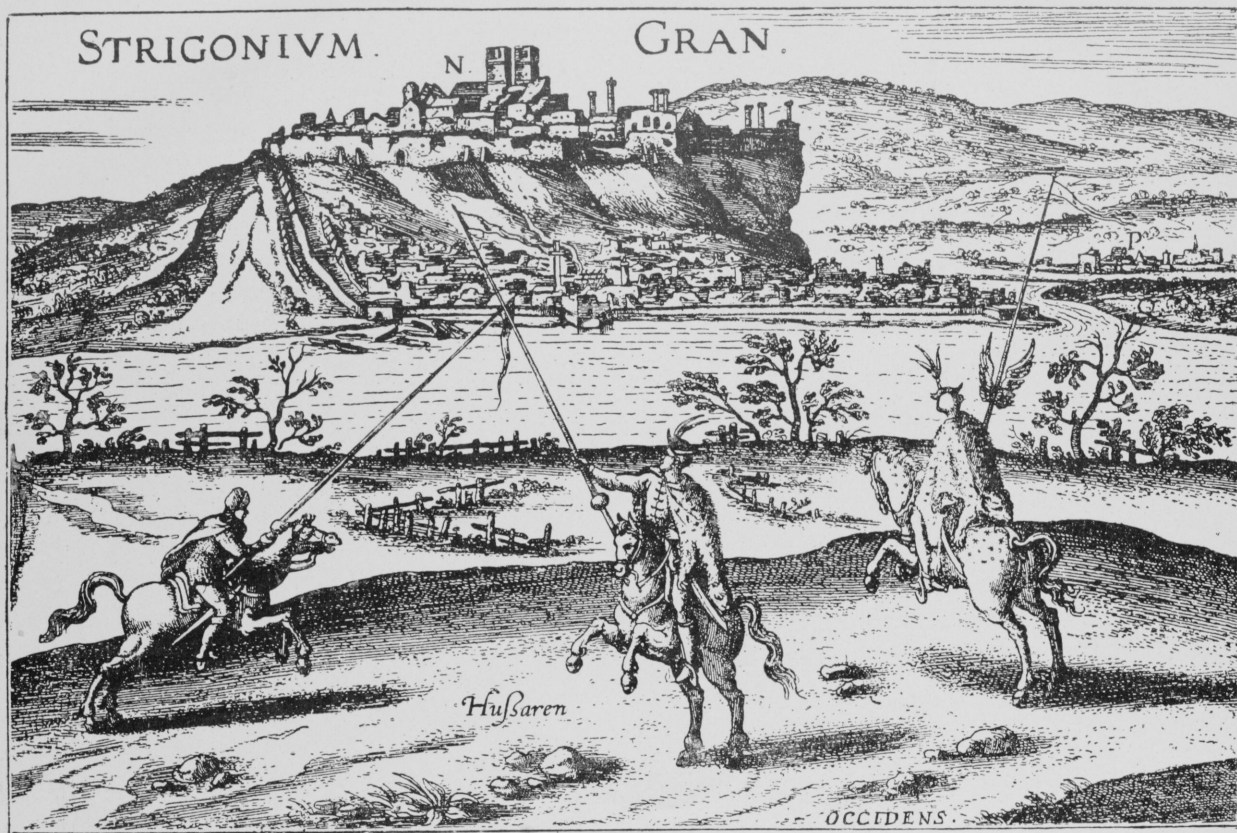
Itinerar. Jan. 5.: Szeged; márcz. 26.: Zólyom; márcz. 30.: Besztercebánya; ápr. 2., 7.: Besztercebánya; (7-én Zólyomban is); szept. 10.: Tétény; szept. 18.: *a Szekszárd melletti táborban*; szept. 29.: Pécs; okt. 2.: *a Dráva révén lévő táborban*; nov. 2.: a Száva mentén lévő Bród; nov. 5.: *a Száva révén melletti táborban*; nov. 7.: *a Masztincz melletti táborban*; decz. 8., 15.: Prodavicz (Horvátországban).

Dr. WERTNER MÓR.

¹ Mátyás király külügyi levelei I. 115—120.

Magyar lövészek a XVI-ik században.

ESZTERGOM A XVI. SZÁZADBAN.
Houfnagel G. 1595-iki metszete után.

